

**Central & East European Working Group
for the Enhancement of Biodiversity**

Képzés az Európai Unióról civil szervezeteknek

*2006. május 11.-12.
Budapest, Hotel Benczúr*

TARTALOMJEGYZÉK

1. TERVEZETT PROGRAM	3. oldal
2. BEVEZETÉSKÉPP	5. oldal
3. MI HAJTJA ELŐRE AZ UNIÓT?	8. oldal
4. SZEMÉLYEK ÉS INTÉZMÉNYEK	11. oldal
5. HOL ÉR VÉGET A TAGORSZÁG, ÉS HOL KEZDŐDIK AZ EU?	19. oldal
6. KIK HOZZÁK A DÖNTÉSEKET ÉS HOGYAN?	25. oldal
7. A TAGORSZÁGOK ÉS AZ UNIÓ PELLENGÉREN	31. oldal

TERVEZETT PROGRAM

Május 11. csütörtök

- 10⁰⁰ Köszöntés
- 10¹⁰ Bevezetésképp – Az Európai Unió története. Bővülő Unió. Az Unió a világban.
- 10³⁰ Mi hajtja előre az Uniót? – Az Unió céljai és elvei. Lisszaboni Stratégia, Cardiffi Folyamat, az EU Fenntartható Fejlődés Stratégiája, Pénzügyi Perspektíva. Az Európai Bizottság többéves és 2007-es munkaterve környezeti téren. Elnökségek és prioritások.
- 11³⁰ Kávészünet
- 12⁰⁰ Személyek és intézmények – Az Unió Tanácsa („COREPER”, „Working Parties”, stb.), Európai Parlament, Európai Bizottság, Európai Bíróság. Felépítés, működés, jogkörök.
- 13⁰⁰ Ebéd
- 14⁰⁰ Hol ér véget a tagország és hol kezdődik az EU? – A szubszidiaritás elve. Különböző területek, különböző kompetenciák. Törvénykezés, finanszírozás, számonkérés.
- 15³⁰ Kávészünet
- 16⁰⁰ Kik hozzák az Uniós döntéseket és hogyan? – Jogszabályi formák, „zöld és fehér könyvek”. Együttdöntés, érintettek köre, konzultációk.
- 18⁰⁰ Vacsora

Május 12. péntek

- 9⁰⁰ Ráhangolódásképp – Magyar civilek az EU-ban. Civil koalíciók, informális utak.
- 9³⁰ A tagországok és az Unió pellengéren – Panasztételi eljárás, Ombudsman, Petíciós Bizottság. Esetek az Európai Bíróság előtt.
- 10³⁰ Kávészünet
- 11⁰⁰ Megjártam Brüsszelt – Beszélgetés brüsszeli tapasztalatokról. Paál Katalin, ProRégió Ügynökség, Zelenák Adrián, Csalán
- 12⁰⁰ Ebéd
- 13⁰⁰ Lobbizzunk! – A lobbizás alapjai, megszívlelendő tanácsok és követendő példák.
- 14⁰⁰ Helyzetgyakorlatok – Lobbitervek kidolgozása munkacsoportokban.
- 15¹⁵ Visszajelzés a munkacsoportoktól
- 16⁰⁰ Zárszó

BEVEZETÉSKÉPP

Ugyan az Európai Unió ezen a néven csupán 1992-ben jött létre az Európai Unió Szerződéssel (ismertebb nevén a Maastricht Szerződéssel), története az 1950-es évekre nyúlik vissza.

Az Európai Unió jogi alapja tagállamainak számos egymást követő és kiegészítő szerződéséből jött létre. Az első ilyen szerződés az 1951-es Párizsi Szerződés volt, amely létrehozta az Európai Szén- és Acélközösséget eredetileg hat alapító európai ország között. Bár ez a szerződés azóta érvényét veszítette, az 1957-es Római Szerződés jelenleg is hatályos, bár számos bővítésen ment keresztül. Közülük legjelentősebb az 1992-es Maastrichti Szerződés, amely elsőként hozta létre ezen a néven az Európai Uniót. A Római Szerződés legújabb kiegészítéséről a tíz új tagállam csatlakozási szerződésai részeként egyeztek meg, amelyek 2004. május 1-jén léptek hatályba.

Az EU tagállamai 2004-ben állapodtak meg az új alkotmányszerződés szövegéről, amelyet ha ratifikálnak a tagállamok, az EU első hivatalos alkotmánya lesz, és egyetlen dokumentumként minden korábbi szerződés helyébe lép. Bár számos ország már elfogadta, a 2005. május 29-i franciaországi és június 1-i hollandiai elutasítás után az életbelépése bizonytalanra vált.

EU kronológia

1948. január 1. - BENELUX

A Vám Egyezmény Belgium, Hollandia és Luxemburg között hatályba lép.

1950. május 9. - Schuman-terv

Robert Schuman francia külügyminiszter, Jean Monnet Tervezési Miniszter programja alapján, azt javasolja, hogy helyezték a francia és a nyugatnémet szén- és acélpárt egy közös európai intézmény (a Főhatóság) ellenőrzése alá. A Főhatóság első elnöke Jean Monnet.

1951. április 18. - Párizsi Szerződés (ESZAK)

A hat alapító ország aláírja a Párizsi Szerződést, amely létrehozza az Európai Szén- és Acélközösséget (ESZAK). A hat alapító ország: Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Német Szövetségi Köztársaság és Olaszország. A szerződés 1952. július 25-én lép hatályba.

1957. március 25. - Római Szerződések

Hat ország aláírja az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom) és az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó szerződéseket. A hat alapító ország: Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Német Szövetségi Köztársaság és Olaszország. A Római szerződés 1958. január 1-én lép hatályba. A Bizottság első elnöke W. Hallstein.

1965. április 8. - Egyesülési Szerződés

A három Közösség (ESZAK, Euratom, EGK) végrehajtó szerveinek egyesítéséről szóló szerződés aláírása és az egységes költségvetés alapelveinek bevezetése. A szerződés 1967. július 1-én lép hatályba. Az "egyesített" Bizottság első elnöke Jean Rey.

1968. július 1. - Vámunió

Működésbe lép a vámunió. Ettől az időponttól kezdve nincsenek vámok az Európai Közösség határain belül.

1973. január 1. - Bővítés

Dánia, Írország és az Egyesült Királyság csatlakozik a Közösséghez. 9 tagállam.

1973. január 1. - Szabadkereskedelmi egyezmény az EFTA országokkal

Hatályba lép a Szabadkereskedelmi Egyezmény azon EFTA országokkal, akik nem csatlakoztak a Közösséghez (Ausztria, Portugália, Svájc és Svédország).

1974. december 9. - Európai Tanács

A kilenc tagállam úgy dönt, hogy rendszeresen magas szintű megbeszéléseket fognak tartani, így létrejön az Európai Tanács.

1979. március 13. - Európai Monetáris Rendszer

Az Európai Monetáris Rendszer (EMU) elkezd működni. Az ECU lesz az európai elszámolási egység.

1979. június 7.-10. - Európa Parlamenti választások

Először választották meg az Európa Parlament képviselőit közvetlen választással a tagállamok állampolgárai.

1981. január 1. - Bővítés

Görögország csatlakozik a Közösséghez. 10 tagállam.

1986. január 1. - Bővítés

Portugália és Spanyolország csatlakozik a Közösséghez. 12 tagállam.

1986. február 17. - Egységes Európai Okmány

Luxemburgban aláírják az Egységes Európai Okmányt. A szerződés a korábbi szerződések módosítását, és az egységes belső piac 1992. december 31-ei elérést tűzte ki célul. Az Egységes Okmány az első, amely jelentősebb módosításokat vezet be a Római Szerződéshez képest.

1990. január 1. - EBRD

Létrejön az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank.

1992. február 7. - Maastrichti Szerződés

Aláírják a Maastrichti Szerződést. Főbb pontjai: az Európai Unió kifejezés bevezetése, az Európai Parlament hatáskörének megerősítése, a három pillér létrehozása, és a Régiók Bizottságának a létrehozása. A szerződés 1993. november 1-én lépett hatályba.

1993. január 1. - Egységes piac

Az áruk, a személyek, a tőke és a szolgáltatások szabadon mozoghatnak a Közösségen belül.

1994. január 1. - Európai Monetáris Unió

Az EMU második szakasza és a Monetáris Intézet létrehozása.

1995. január 1. - Bővítés

Ausztria, Finnország és Svédország csatlakozása az Európai Unióhoz. 15 tagállam.

1997. október 2. - Amszterdami Szerződés

A 15 tagállam aláírja az Amszterdami Szerződést. A szerződés 1999. május 1-én lép hatályba.

1999. január 1. - Monetáris Unió

Az EMU harmadik szakasza.

2000. február 26. - Nizzai Szerződés

A 15 tagállam aláírja a Nizzai Szerződést. A szerződés 2003. február 1-én lép hatályba.

2002. július 23. - Az ESZAK szerződés lejár

A szerződés, amely létrehozta a Európai Szén- és Acélközösséget (ESZAK) 50 év után lejárt.

2004. május 1. - Bővítés

Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovénia és Szlovákia csatlakozik az EU-hoz. 25 tagállam.

2004. október 29. - Alkotmány

Rómában aláírják az Európai Alkotmányt, amely a tagállami ratifikációk után lép csak életbe.

2005. május 29. és június 1.

Franciaország és Hollandia elutasítja az Alkotmány ratifikációját

MI HAJTJA ELŐRE AZ UNIÓT?

Az Európai Unió egyes céljai

Az EU közös békét, biztonságot, partnerséget, népek, országok szorosabb összetartozását, gazdasági és szociális felzárkózását és nivellálódását, minden korábbinál hatékonyabb és átfogóbb együttműködését jelenti.

A gazdasági és társadalmi globalizáció és polarizáció egyidejű hatásai közepette hovatovább félmilliárd ember, az Unió polgárai esélyét jelenti hátrányos különbségek mérséklődésére, a békés életre, a munkára, az egészségesebb táplálkozásra, tisztább környezetre, versenyképesebb tudás megszerzésére.

Létrejöttének eredeti mozgatórugója a háború-ellenesség volt, manapság: a versenyképesség, az élhetőbb élet, a környezet kímélete, a tudás-alapú társadalom, az integrálódás térbeli kiterjesztése és elmélyítése, a kiteljesedő monetáris közösség, a szociális összetartás (más szóval kohézió).

Az Unió Alapszerződésének 130.r cikke rögzíti, hogy az EU környezetpolitikájának elő kell segítenie

- a környezet védelmét és állapotának javítását,
- az emberi egészség védelmét,
- a természeti erőforrások ésszerű és körültekintő felhasználását,
- a regionális, ill. globális környezeti problémák kezelését.

Az alapvető célkitűzések talán kevésbé, ugyanakkor a döntéshozatal rendje, fórumai jelentősen változtak fél évszázad alatt, így az Európai Parlament szerepe jelentősen megnőtt - ami a demokratizálódás irányába mutat - a demokratikus "deficit" fokozódása közepette.

A Lisszaboni stratégia

Az Európai Tanács Lisszabonban, 2000 márciusában tartott ülésére dolgozták ki, s ott fogadták el a versenyképesebb Európát célzó újstratégiai kezdeményezést, amely

- a foglalkoztatás fellendítésére,
- a tudásalapú Európa gazdaságának fellendítésére,
- szociális kohéziójának erősítésére

irányult.

Az alapvető cél az volt, hogy a világ legversenyképesebb, dinamikus, tudásalapú gazdasága jöjjön létre Európában.

A Cardiffi folyamat (1998 - 2000)

Az 1991-ben elfogadott Maastrichti Szerződés 6. cikke szerint a környezetvédelemnek a közösségi politikák definíciójába és azok megvalósításának folyamatába be kell épülnie, jelesen a fenntartható fejlődés elősegítése céljából.

Eddig hét szektor-politikába ágyazódott be a környezet-szempontra, éspedig

- a Mezőgazdaság-, a Közlekedés-, az Energia-, az Ipar-, a Belső Piac- és
- a Fejlesztések politikájába.

A Cardiffi Folyamat ennek révén hozzájárult az integráció egészéhez; a kezdeményezés nyomán az Európai Tanács tavaszi ülésén rendre terítékre kerül az e téren elért előrehaladás áttekintése.

A Folyamat elősegítette azt is, hogy az e vonatkozású integráció ügye az Unió tisztségviselői számára mintegy személyes ügyé válhasson, és ez termékenyítőleg hatott mind az Unió, mind egyes tagállamai döntéshozóinak felfogására is.

Erre ráerősített az ún. Hatodik Környezeti Akcióprogram is, amely a környezet-ügy még fokozottabb beépítését követeli meg - a fenntarthatóbb fejlődés szolgálatában.

Jól illusztrálja ezt az Unió közlekedéspolitikai környezetvédelmi probléma, ill. feladat-lajstroma:

- közúti gépjárművek,
- üzemanyag-minőség monitorozása,
- megújuló üzemanyagok,
- hajók okozta szennyezés,
- nem-közúti gépjárművek,
- fenntartható közlekedési rendszer kifejlesztése,
- a közlekedés-fejlesztés és a bruttó nemzeti termék növekedésének különválasztása,
- érzékeny térségek közlekedésügye.

A fenntartható fejlődés stratégiáját

ezzel párhuzamosan fogalmazták meg, és egy évvel később, 2001 júliusában az Európai Tanács elfogadta azt.

Az eredeti elképzelés és célkitűzés szerint a gazdasági növekedésnek, a társadalmi összetartásnak és a környezet védelmének együttesen kell megvalósulnia.

Sajnálatos párhuzam mutatkozik az Egyesült Államok és az Európai Unió gazdasági fejlődésének egyes negatív környezeti kísérőjelenségei között, de több vonatkozásban akár Kínát, sőt Indiát is említhetnénk.

A stratégiai dokumentumban a Bizottság összefoglalja azokat a kockázati területeket és elemeket, veszélyforrásokat, amelyek múlhatatlanul beavatkozást kívánnak - a fenntarthatóbb fejlődés érdekében.

Ezek többek között:

- az üvegház-hatás eredményezte globális felmelegedés,
- veszélyes vegyi anyagok hosszú távon érvényesülő hatásai,
- az élelmiszer-biztonság hiányosságai,
- a biológiai sokrétűség visszaszorulása,
- a veszélyes mennyiségű-fajtájú hulladék,
- a szegénység, a nyomor,
- a talaj pusztulása,
- a közlekedés kaotikája,
- a régiók különbségeinek állandósulása, sőt növekedése.

A CEEWEB honlapján is fellelhető, dr. Gyulai Iván által jegyzett vitaanyag az "ökológiai deficit" és a tudatformálás lassúsága kapcsán helyesen foglalja egybe azokat a leegyszerűsítéseket, tévedésen alapuló feltételezéseket, amelyek a többé-kevésbé fenntartható fejlődés előmozdítását gátolhatják, tévútra vihetik.

Fejlesztési perspektívánk

Magyarország lehetőségei, esélyei (2007-13) környezeti fejlesztés és - védelem szempontjából

a/ Ismeretes, hogy uniós tagságunk első három éve Nemzeti Fejlesztési Tervének megvalósítási tapasztalatai birtokában elkészült a Nemzeti Stratégiai Referencia-Keret az Unió költségvetéséből hazánkhoz jutó támogatások terv- és ésszerű, gyors és átlátható(bb) igénybeviteléhez.

Ennek harmadik fejezete tárgyalja az "élhetőbb környezet" kérdéskörét. Szól a környezeti, táji és kulturális értékek megóvásáról és fenntartható hasznosításáról, a kutatás fontosságáról a megismerésben, a természetvédelmi követelményeknek a gazdálkodásba való beépítéséről, a városok, falvak épített értékeinek megőrzéséről. Kiemeli a takarékos környezet-gazdálkodás, a lakosság környezet-tudatosságának növelése, a környezet-biztonság, a közösségi érdekek jelentőségét. Külön tárgyalja a megújuló energiaforrások feltárásának és alkalmazása

kiterjesztésének fontosságát és mindezeknek a térség-fejlesztésben is érvényesülő szerepét. Az anyag ún. fejlesztési tengelyeket határoz meg, amelyek prioritásainak sorában elsőként szerepel a természeti erőforrások és a környezeti értékek védelme, a vízgazdálkodás, az energiagazdálkodás hatékonyságának javítása.

Az ezek szolgálatába állítandó Operatív program prioritásai:

- a vizek és más természeti értékek jó kezelése,
- az egészséges és tiszta települések,
- a környezet-szempontok gazdasági hajtóerő volta,
- a megújuló energiaforrások fejlesztése.

Megjelenik a környezet, mint prioritás a régiók operatív fejlesztési programjában is.

b/ E fejlesztési súlypontok a 2007-13 között hozzáférhető források maradéktalan igénybevételét célozzák. Az EU jóváhagyott költségvetése szerint Magyarország az elkövetkező 7 évben 22.6 milliárd EUR-t kap. Ez kiegészül mintegy 8-10 milliárd EUR összegű hazai társfinanszírozással, amelyekhez egyéb két- és többoldalú vissza nem térítendő források társulnak (EGT, stb.) . Az egyetlen esély ezek jó kihasználásához az, ha minél előbb, majd folyamatosan társadalmi, szakhatósági, költségvetési, kedvezményezetti, stb. konszenzusra tudunk jutni a megvalósítandó projektekre vonatkozólag.

A környezetvédelem szempontjából ez a "lehető legtöbb jót – lehető legkisebb rosszat" kompromisszuma mentén képzelhető el - a Természet, a lakókörnyezet, és a társadalmi-gazdasági fejlődés fenntartása érdekében.

SZEMÉLYEK ÉS INTÉZMÉNYEK

Az Európai Unió sikere nagyrészt szokatlan szerveződésének köszönhető. Szokatlan, mivel az EU nem egy, az Egyesült Államokéhoz hasonló szövetség, de nem is pusztán az ENSZ-hez hasonló kormányok közötti együttműködés. Az Európai Unió a maga nemében gyakorlatilag egyedülálló. Az Európai Uniót alkotó országok (a „tagállamok”) független szuverén nemzetek maradnak, de szuverenitásuk egyesítésével növelik erejüket, és olyan befolyásra tesznek szert a világban, amellyel önállóan talán soha nem rendelkezének.

A szuverenitások egyesítése a gyakorlatban azt jelenti, hogy a tagállamok bizonyos döntéshozó jogköreiket átruházzák az általuk felállított intézményekre, s így szülehetnek közérdekű témákban demokratikus, európai szintű döntések.

Közös döntéseket hoznak olyan közös intézményeken keresztül, mint például az Európai Parlament, a Tanács és az Európai Bizottság. De mit csinálnak ezek az intézmények? Hogyan működnek együtt? Ki miért felelős?

A három fő döntéshozó intézmény:

- az Európai Unió polgárai által közvetlenül megválasztott és őket képviselő **Európai Parlament (EP)**;
- az egyes tagállamok képviseletében az **Európai Unió Tanácsa**;
- az Unió egészének érdekeit képviselő **Európai Bizottság**.

Ez az „intézményi háromszög” alkotja meg az EU-szerte alkalmazandó politikákat és jogszabályokat. Elvileg az Európai Bizottság *tesz javaslatot* új jogszabályokra, de azokat a Parlament és a Tanács *fogadja el*.

A **Bíróság** elősegíti az európai jogállamiság betartását, a **Számvevőszék** pedig ellenőrzi az Unió tevékenységeinek finanszírozását.

Számos más testületnek is fontos beleszólása van az EU munkájába:

- az **Európai Gazdasági és Szociális Bizottság** a civil társadalmat, a munkáltatókat és az alkalmazottakat képviseli;
- a **Régiók Bizottsága** a regionális és helyi hatóságokat képviseli;
- az **Európai Beruházási Bank** az EU beruházási projektjeit finanszírozza, és az **Európai Beruházási Alapon** keresztül segítséget nyújt a kisvállalkozásoknak;
- az **Európai Központi Bank** az európai monetáris politikáért felelős;
- az **Európai Ombudsman** megvizsgálja az EU intézmények és szervek hivatali visszasságaival kapcsolatos panaszokat;
- az **Európai Adatvédelmi Biztos** felügyeli az emberek személyes adatainak tiszteletben tartását;

Emellett szakosodott ügynökségeket hoztak létre, hogy bizonyos műszaki, tudományos vagy irányítási feladatokkal foglalkozzanak.

Az EU intézmények hatásköreit és feladatait, valamint az általuk követendő eljárási szabályokat az EU alapját képező szerződésekben állapították meg. A szerződéseket az EU valamennyi tagállamának állam- és kormányfője elfogadja, parlamentjük pedig ratifikálja.

Az Európai Parlament: a nép hangja

Főbb tények

Szerep:	Az EU közvetlenül választott jogalkotási karja
Következő választás:	2009. június
Ülések:	Havi plenáris ülések Strasbourgban, bizottsági és további ülések Brüsszelben
Cím:	Plateau du Kirchberg, BP 1601, L-2929 Luxembourg.
Tel.:	(352) 43 00-1
Internet:	www.europarl.eu.int

Az Európai Parlament Brüsszelben (Belgium), Luxembourgban és Strasbourgban (Franciaország) működik.

Luxembourg ad otthont az igazgatási irodáknak (más néven a „Főtitkárságnak”). A teljes parlamenti üléseket, vagyis a „plenáris üléseket” Strasbourgban és néha Brüsszelben tartják. A bizottsági üléseket ugyancsak Brüsszelben tartják.

A Parlamentnek három fontos feladata van:

1. **Európai jogszabályok elfogadása**
2. A Parlament **demokratikus felügyeletet** gyakorol az uniós intézmények, különösen a Bizottság felett. Jóváhagyhatja vagy elutasíthatja a biztosok kinevezését, és bizalmatlanságát fejezheti ki a Bizottság egészével szemben.
3. **Költségvetési hatalom.** A Parlament a Tanáccsal közösen felügyeli az uniós költségvetést, és e jogcímén befolyásolhatja az EU kiadásait is. Az eljárás végén a Parlament teljességében szavazza meg vagy utasítja el a költségvetést.

Az Európai Unió Tanácsa: a tagállamok hangja

Főbb tények

Szerep:	Az EU jogalkotó (bizonyos területeken végrehajtó) karja, mely egyben a tagállamokat képviseli
Tagok:	EU-tagállamonként egy miniszter
Elnökség:	Hathavonta rotációs rendszerben váltakozik
Ülések:	Brüsszelben (Belgium), kivéve áprilisban, júniusban és októberben, amikor az üléseket Luxembourgban tartják.
Cím:	Rue de la Loi/Wetstraat 175, B-1048 Brüsszel
Tel.:	(32-2) 285 61 11
Internet:	ue.eu.int

A Tanács az Unió legfőbb döntéshozó testülete. Az Európai Parlamenthez hasonlóan a Tanácsot is az 1950-es években, az alapszerződések értelmében hozták létre. A Tanács a tagállamokat képviseli, és ülésein az Unió minden egyes nemzeti kormányából egy-egy miniszter vesz részt.

Az, hogy melyik miniszterről van szó, az a napirenden szereplő témáktól függ. Ha például a Tanács környezetvédelmi kérdéseket vitat meg, akkor a tagállamok környezetvédelmi miniszterei vesznek részt az ülésen, és azt Környezetvédelmi Tanácsnak nevezik.

A Tanács összesen kilencféle összetételben működhet:

- Általános Ügyek és Külkapcsolatok Tanácsa
- Gazdasági és Pénzügyi Tanács (Ecofin)
- Bel- és igazságügyek (JHA)
- Foglalkoztatási, Szociálpolitikai, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanács
- Versenyképességi Tanács
- Közlekedési, Távközlési és Energiaügyi Tanács
- Mezőgazdasági és Halászati Tanács
- Környezetvédelmi Tanács
- Oktatási, Ifjúsági és Kulturális Tanács

A Tanács hat kulcsfontosságú felelősségi köre:

- Európai jogszabályok elfogadása – számos politikai területen az Európai Parlamenttel együtt.
- A tagállamok átfogó gazdaság- és szociálpolitikájának összehangolása.
- Nemzetközi megállapodások megkötése az Unió és más államok, illetve nemzetközi szervezetek között.
- Az EP-vel közösen az Unió költségvetésének elfogadása.
- Az EU közös kül- és biztonságpolitikájának kidolgozása (további részletekért lásd alább) az Európai Tanács által meghatározott irányvonalak alapján.
- A nemzeti bíróságok és rendőrségi erők közötti büntetőügyi együttműködés koordinálása (lásd: „Szabadság, biztonság és a jog érvényesülése” c. szakasz).

Hogyan szerveződik a Tanács munkája?

Coreper

Brüsszelben minden tagállam állandó képviseletet tart fenn, amelyek uniós szinten képviselik és védik nemzeti érdekeiket. A képviseletek élén az adott ország EU nagykövete áll.

Ezek a nagykövetek (más néven állandó képviselők) hetente üléseznek az Állandó Képviselők Bizottságában (Coreper), melynek feladata, hogy a mezőgazdasági ügyek többségének kivételével – melyekkel a Mezőgazdasági Különbizottság foglalkozik – előkészítse a Tanács munkáját. A Corepert a nemzeti közigazgatás hivatalnokaiból álló munkacsoportok segítik.

A Tanács elnöksége

A Tanács elnökségét félévente más és más ország tölti be, azaz minden uniós tagállam saját turnusában felelős a Tanács napirendjéért, hat hónapig elnököl annak ülésein, támogatja a jogalkotási és politikai döntéseket, és tárgyal a tagállamok közötti kompromisszumokról.

Ha például a Környezetvédelmi Tanács ülése 2006. második felében lesz, akkor azon a finn környezetvédelmi miniszter elnököl, mivel akkor Finnország lesz a soros elnök.

A Főtitkárság

Az elnökséget a Főtitkárság segíti, amely előkészíti és valamennyi szinten biztosítja a Tanács zökkenőmentes munkáját.

2004-ben Javier Solanát választották a Tanács főtitkárának. Ő egy személyben a Közös Kül- és Biztonságpolitika (CFSP) főképviseelője, és ebbéli minőségében segíti koordinálni az EU fellépését világszerte. Az új alkotmányszerződés alapján a főképviseelő helyét az EU külügyminisztere veszi át.

A főtitkárt a helyettes főtitkár segíti, akinek feladata a Főtitkárság igazgatása.

Három „Tanács”: melyik melyik?

Könnyen össze lehet zavarodni arról, hogy melyik európai szerv micsoda – különösen akkor, ha nagyon különböző testületeket igen hasonló nevekkal illetnek, mint például a „tanácsok”.

Az Európai Tanács

Ezzel a névvel az EU tagállamainak állam- és kormányfőit (azaz a köztársasági elnököt és/vagy a miniszterelnököt), valamint az Európai Bizottság elnökét szokás jelölni. Az Európai Tanács elvileg évente négyszer ülésezik, hogy elfogadja az EU átfogó politikáját és áttekintse a megvalósított eredményeket. Ez az EU legmagasabb szintű politikaalkotó testülete, ezért üléseit gyakran „csúcstalálkozóként” említik.

Az Európai Unió Tanácsa

Korábban **Miniszterek Tanácsának** hívták, és a tagállamok kormányainak minisztereiből áll. A Tanács rendszeresen ülésezik, hogy mindenre kiterjedő döntéseket hozzon, és elfogadja az uniós jogszabályokat. A Tanács munkájáról részletes leírás később olvasható e broszúrában.

Európa Tanács

Az Európa Tanács nem az EU intézménye, hanem egy kormányközi szervezet, melynek célja – többek között – az emberi jogok védelmezése, Európa kulturális sokszínűségének hirdetése, valamint az olyan szociális problémák leküzdése, mint például a rasszista előítéletek és a tolerancia hiánya. 1949-ben hozták létre, és egyik legnagyobb vívmánya az Európai egyezmény az emberi jogokról. Ahhoz, hogy a polgárok ténylegesen gyakorolhassák az egyezményben megállapított jogukat, az Európa Tanács létrehozta az Emberi Jogok Európai Bíróságát. Az Európa Tanácsnak mára 46 tagállama van, többek között az Európai Unió 25 tagállama, és székhelye a Strasbourgban (Franciaország) található Európa Palota.

Az Európai Bizottság: a közös érdekek képviselője**Főbb tények**

Szerep: Az EU végrehajtó karja és a jogalkotási javaslatok kezdeményezője
 Tagok: 25: tagállamonként egy fő
 Hivatali idő: Öt év (2004-9)
 Cím: Rue de la Loi/Wetstraat 200, B-1049 Brüsszel
 Tel.: (32-2) 299 11 11
 Internet: europa.eu.int/comm

A Bizottság a nemzeti kormányoktól függetlenül működik, feladata az Unió egészének képviselete és érdekeinek szem előtt tartása. Új európai jogszabályokra irányuló javaslattervezeteket készít, melyeket az Európai Parlament és a Tanács elé terjeszt.

A Bizottság egyben az EU végrehajtó karja is – vagyis felelős a Parlament és a Tanács döntéseinek végrehajtásáért. Ez az Európai Unió napi irányítását jelenti: politikáinak végrehajtása, programjainak irányítása, valamint a pénzalapokkal való gazdálkodás.

A Parlamenthez és a Tanácshoz hasonlóan az Európai Bizottságot is az 50-es években, az alapszerződések alapján hozták létre.

A Bizottság kijelölt tagjait nem hivatalosan „biztosoknak” hívjuk. Hazájukban már mindannyian töltöttek be politikai tisztséget, többen közülük miniszterek is voltak, de a Bizottság tagjaiként feladatuk a teljes egészében vett Unió érdekeinek képviselete, nem pedig nemzeti kormányaik utasításainak végrehajtása.

A jelenlegi Bizottság mandátuma 2009. október 31-ig tart, elnöke a portugál származású José Manuel Barroso.

A Bizottság politikai felelősséggel tartozik a Parlamentnek, melynek bizalmatlansági indítvány elfogadásával jogában áll testületileg felosztatni a Bizottságot. A Bizottság egyéni tagjai az elnök kérésére – feltéve, hogy azt a többi tag jóváhagyja – lemondani kötelesek.

A Bizottság „székhelye” Brüsszelben (Belgium) van, de vannak irodái Luxemburgban, képviselői valamennyi EU tagországban, valamint delegációi a világ számos fővárosában.

Az Európai Bizottság négy fő feladata:

- jogalkotási javaslatok előterjesztése a Parlamentnek és a Tanácsnak;
- az Unió politikájának és költségvetésének kezelése, irányítása és végrehajtása;
- az Európai jog érvényesítése (az Európai Bírósággal közösen);
- az EU képviselője a nemzetközi színen, például tárgyalások folytatása és megállapodások kötése az Unió és más országok között.

Hogyan szerveződik a Bizottság munkája?

A Bizottság elnöke dönti el, hogy melyik biztos melyik területért lesz felelős, valamint hogy a Bizottság ideje alatt (szükség esetén) hogyan szervezi át a feladatköröket.

A Bizottság hetente egyszer, rendszerint szerdán ülésezik Brüsszelben. A napirendi pontokat az adott területért felelős biztos ismerteti, amit a testület kollektív döntéssel véleményez.

A Bizottság állománya főigazgatóságokba (DG), illetve szolgálatokba szerveződik (pl. Jogi Szolgálat). Minden főigazgatóság egy adott területért felelős, élén a főigazgató áll, aki felelősséggel tartozik a biztosok egyikének. Az átfogó koordinációt a Főtitkárság biztosítja, aki egyben a heti bizottsági üléseket is irányítja. A Főtitkárság élén a főtitkár áll, aki közvetlen felelősséggel tartozik az elnöknek.

Többnyire a főigazgatóságok gondolják el és fogalmazzák meg az új jogszabálytervezeteket, de ezek a javaslatok csak akkor válnak hatályossá, ha azokat a Bizottság heti ülésén „elfogadja”. Az eljárás tehát nagyjából a következő:

Tegyük fel, hogy a Bizottság szerint egy olyan uniós jogszabályra van szükség, amellyel szabályozni lehetne Európa folyóinak szennyezését. A Környezetvédelmi Főigazgatóság az európai iparokkal, gazdálkodókkal, a tagállamok környezetvédelmi tárcaival és környezetvédelmi szervezetekkel folytatott kimerítő konzultációk alapján kidolgoz egy javaslatot. A tervezetet aztán a Bizottság egyéb szervezeteivel is megvitatják, majd a Jogi Szolgálat és a Főtitkárság ellenőrzi.

Amint a javaslat teljesen kész, felveszik a következő bizottsági ülés napirendi pontjai közé. Ha a 25 biztos közül legalább 13 jóváhagyja a javaslatot, a Bizottság „elfogadja” azt az egész testület feltétlen támogatásával. A dokumentumot ezután átnézésre megküldik a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek.

A Bíróság: a jogszabályok betartatása

Főbb tények

Szerep:	Jogi ítéletek meghozatala az elé terjesztett ügyekben.
Bíróság:	EU tagállamonként egy bíró és nyolc főtanácsnok
Elsőfokú Bíróság:	EU tagállamonként legalább egy bíró
Hivatali idő:	Mindkét bíróság tagjait hat év, megújítható hivatali időre nevezik ki.
Cím:	Boulevard Konrad Adenauer, L-2925 Luxembourg
Tel.:	(352) 43 03-1
Internet:	curia.eu.int

Az Európai Közösségek Bíróságát (gyakran egyszerűen csak „Bíróságnak” hívják) az ESZAK szerződés keretében hozták létre 1952-ben, székhelye Luxemburgban van.

Feladata annak biztosítása, hogy az EU jogszabályait valamennyi EU tagállamban ugyanúgy értelmezik és hajtják végre, így tehát a jog mindenki számára azonos. Gondoskodik például arról, hogy a nemzeti bíróságok ne hozhassanak ugyanabban az ügyben eltérő határozatot.

A Bíróság arról is gondoskodik, hogy az EU tagállamok és intézmények megteszik azt, amit a jog követel. A Bíróság hatáskörébe tartozik a tagállamok, uniós intézmények, vállalatok és magánszemélyek közötti jogviták rendezése.

A Bíróságot tagállamonként egy-egy bíró alkotja, így képviseltetvén az Unió 25 nemzeti jogi rendszerének mindegyikét. A hatékonyság érdekében a Bíróság ritkán ülészik teljes létszámmal, ehelyett általában „nagykamarában”, azaz 13 bíró részvételével, vagy öt- és háromfős kamarákban ülészik.

Ahhoz, hogy a Bíróság megbirkózhasson az elé terjesztett esetek nagy számával, és hogy jobb jogi védelmet nyújthasson polgárainak, 1989-ben létrehozták az **Elsőfokú Bíróságot**. A (Bírósághoz kapcsolódó) Elsőfokú Bíróság felelős azért, hogy bizonyos keresettípusokban, különösen a magánszemélyek, vállalatok és egyes vállalkozások által elé terjesztett kérdésekben, valamint a versenyjoggal kapcsolatos ügyekben döntéseket hozzon.

A Bíróság és az Elsőfokú Bíróság élén egy-egy elnök áll, akiket a bírák maguk közül választanak ki hároméves, megújítható hivatali időre. 2003-ban a Bíróság elnökévé a görög Vassilios Skourist választották. Az Elsőfokú Bíróság elnöke a dán Bo Vesterdorf.

Létrehoztak egy új igazságügyi szervet is, az **Európai Unió Közzolgálati Törvényszékét**, amely az Európai Unió és közalkalmazottai közötti jogvitákban jár el. E törvényszéket hét bíró alkotja, és az Elsőfokú Bíróság mellett tevékenykedik.

Az Európai Számvevőszék: milyen értéket kapunk pénzünkért?

Főbb tények

Szerep: Az EU pénzügyi alapjai megfelelő felhasználásának ellenőrzése
Tagok: Tagállamonként egy fő
Hivatali idő: A tagokat hat év (megújítható) időszakra nevezik ki
Cím: 12 rue Alcide de Gasperi, L-1615 Luxembourg
Tel.: (352) 43 98-1
Internet: www.eca.eu.int

A Számvevőszéket 1975-ben hozták létre, székhelye Luxemburgban van. A Számvevőszék feladata annak ellenőrzése, hogy az adófizetők pénzéből összetevődő uniós alapokat megfelelően szedik be, és jogszerűen, gazdaságosan és a megfelelő célra fordítják. A Számvevőszéknek jogában áll az uniós alapokat kezelő bármely személyt vagy szervezetet ellenőrizni.

A Számvevőszék legfőbb feladata annak ellenőrzése, hogy az Unió költségvetését helyesen hajtják végre, vagyis megvizsgálja a bevételek és kiadások jogszerűségét és szabályszerűségét, valamint biztosítja a pénzgazdálkodás hatékonyságát és eredményességét. A Számvevőszék tehát hozzájárul annak biztosításához, hogy az uniós rendszer hatékonyan és átláthatóan működjön.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság: a civil társadalom hangja

Főbb tények

Szerep: A szervezett civil társadalom képviselője
Tagok: 317
Hivatali idő: Négy év
Ülések: Brüsszelben, havonta
Cím: Rue Belliard 99, B-1040 Brüsszel
Tel.: (32-2) 546 90 11
Internet: www.esc.eu.int

A Római Szerződés értelmében 1957-ben létrehozott Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) egy olyan tanácsadó testület, amely a munkavállalókat, a szakszervezeteket, a gazdálkodókat, a fogyasztókat és egyéb érdekvédelmi csoportokat képviseli. Ők együtt alkotják az ún. szervezett civil társadalmat. Az EGSZB az ő érdekeiket képviseli és védi a Bizottsággal, a Tanáccsal és az Európai Parlamenttel folytatott politikai eszmecserékben.

Az EGSZB tehát egyfajta híd az Unió és annak polgárai között, miközben egy sokkal együttműködőbb, mindenkit bevonó, s így demokratikusabb európai társadalmat igyekszik előmozdítani.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság három fő feladata:

- a Tanács, a Bizottság és az Európai Parlament tanácsadó testületeként tanácsokkal szolgál ezeknek az intézményeknek akár felkérésre, akár saját kezdeményezésre;
- a civil társadalom ösztönzése az uniós politikaalkotásban való aktívabb részvétellel;
- a civil társadalmak szerepének támogatása az Unión kívüli országokban és a tanácsadó struktúrák felállításának elősegítése.

A Régiók Bizottsága: a helyi önkormányzatok hangja

Főbb tények

Szerep: A regionális és helyi hatóságok képviselete
Tagok: 317
Hivatali idő: Négy év
Ülések: Brüsszelben, évente öt plenáris ülés
Cím: Rue Belliard 101, B-1040 Brüsszel
Tel.: (32-2) 282 22 11
Internet: www.cor.eu.int

Az 1994-ben, az Európai Unióról szóló szerződés értelmében létrehozott Régiók Bizottsága (RB) Európa regionális és helyi hatóságainak képviselőit tömörítő tanácsadó testület. Mielőtt egyes helyi és regionális irányítást érintő kérdésekben (például regionális politika, környezetvédelem, oktatás és közlekedés) uniós döntéseket fogadnak el, ki kell kérni az RB véleményét.

A Régiók Bizottságának tagjai választott helyi vagy regionális politikusok, gyakran regionális önkormányzatok vezetői vagy városok polgármesterei. A bizottsági tagokat az EU kormányai jelölik ki, de azoktól politikai értelemben teljesen függetlenek. Az Európai Unió Tanácsa négy évre jelöli őket, s ez a hivatali idő meghosszabbítható. Ugyancsak rendelkezniük kell az általuk képviselt hatóságok mandátumával, vagy azoknak politikai felelősséggel tartoznak.

A helyi vagy regionális hatóságokat közvetlenül érintő kérdésekben a Bizottságnak és a Tanácsnak ki kell kérnie a Régiók Bizottságának véleményét, de kívánságuk szerint máskor is konzultálhatnak a Régiók Bizottságával. A Régiók Bizottsága pedig saját kezdeményezésére elfogadhatja a véleményeket, illetve a Bizottság, a Tanács és a Parlament elé terjesztheti azokat.

A Bizottság tagjai szakmai „bizottságokba” szerveződnek, melyek feladata a plenáris ülések előkészítése.

A hat bizottság a következő:

- Területi Kohéziós Politikai Bizottság (COTER)
- Gazdaság- és Szociálpolitikai Bizottság (ECOS)
- Fenntartható Fejlődés Bizottsága (DEVE)
- Kulturális és Oktatási Bizottság (EDUC)
- Alkotmányügyi és Európai Szabályozási Bizottság (CONST)
- Külkapcsolatok Bizottsága (RELEX).

Európai Ombudsman: panaszaink kivizsgálása

Főbb tények

Szerep: Hivatali visszaélések feltárása, valamint javaslat azok orvoslására
Hivatali idő: Öt év, megújítható
Cím: 1, Avenue du Président Robert Schuman, BP 403
F-67001 Strasbourg
Tel.: (33) 3 88 17 23 13
Internet: www.euro-ombudsman.eu.int

Az Európai Ombudsman intézményét az Európai Unióról szóló szerződésben (Maastricht, 1992) hozták létre. Az ombudsman közvetítő szerepet tölt be az állampolgárok és az uniós hatóságok között, illetve jogában áll az uniós polgároktól, vállalkozásoktól és szervezetektől, valamint bármely uniós tagállam területén tartózkodó vagy hivatalos székhellyel rendelkező személytől érkező panaszok befogadása és kivizsgálása.

Az ombudsmant az Európai Parlament választja meg meghosszabbítható 5 éves időszakra, amely egybeesik a Parlament jogalkotási hivatali idejével. 2003. áprilisában a görög Nikiforos Diamandouros – korábban görög nemzeti ombudsman – vette át az európai ombudsman tisztét, és 2005 januárjában újabb öt évre választották meg.

Mit csinál az ombudsman?

Az ombudsman segít feltárni az uniós intézményekben és más testületekben előforduló hivatali visszasságokat. A „hivatali visszasság” alatt hiányos vagy hibás igazgatást értünk, azaz ha egy uniós intézmény nem jogszerűen cselekszik, vagy nem tartja tiszteletben a megfelelő igazgatás elveit, vagy emberi jogokat sért. Lássunk néhány példát:

- méltánytalanság,
- megkülönböztetés,
- hatalommal való visszaélés,
- tájékoztatás megtagadása, vagy hiányos tájékoztatás,
- indokolatlan késedelem,
- helytelen eljárások.

Az ombudsman saját kezdeményezésére vagy egy hozzá benyújtott panasz alapján vizsgálatokat végez. Az ombudsman teljesen függetlenül és pártatlanul tevékenykedik, egyetlen kormánytól vagy szervezettől sem kér vagy fogad el utasításokat.

Hogyan tehetek panaszt az ombudsmannál?

Ha egy uniós intézménynél vagy szervnél tapasztalt hivatali visszasság miatt panaszt kíván tenni, először is a hagyományos közigazgatási csatornákon keresztül kapcsolatba kell lépnie az adott intézménnyel vagy szervvel, és meg kell kérni őket, hogy orvosolják a helyzetet.

Amennyiben ez eredménytelen, panaszt tehet az európai ombudsmannál.

Panaszát a hivatali visszasság megállapítását követő **két éven belül** nyújthatja be az ombudsmanhoz. Panaszában világosan be kell mutatkoznia, meg kell jelölnie, hogy melyik intézményről vagy szervről van szó és mi a panasz tárgya. Kérheti, hogy panaszát bizalmasan kezeljék.

Panaszok benyújtásával kapcsolatos gyakorlati tanácsokat és útmutatást az ombudsman honlapján találhat: www.euro-ombudsman.eu.int.

Mire számíthatok?

Ha az ombudsmannak nem áll módjában foglalkozni az Ön panaszával – például ha az már egy bírósági ügy tárgyát képezi –, akkor minden tőle telhetőt megtesz azért, hogy egy olyan másik szervhez irányítsa Önt, amely esetleg tud segíteni. Ha viszont **módjában áll** foglalkozni az Ön panaszával, akkor azt **meg is teszi**.

A probléma megoldásához lehet, hogy az ombudsmannak csak egyszerűen tájékoztatnia kell az adott intézményt vagy szervet. Ha a probléma a vizsgálatok folyamán nem tisztázódik, az ombudsman egy olyan barátságos megoldást próbál keresni, amely helyére teszi a dolgokat, és Önnek is megfelel.

Ha ez nem sikerül, az ombudsman javaslatokat tesz a probléma megoldására. Ha az érintett intézmény nem fogadja el az ombudsman javaslatait, az ombudsman külön jelentést tehet az Európai Parlamentnek, hogy az megtegye a szükséges politikai intézkedést. Az ombudsman minden évben jelentésben tájékoztatja a Parlamentet valamennyi tevékenységéről.

HOL ÉR VÉGET A TAGORSZÁG, ÉS HOL KEZDŐDIK AZ EU?

A május 11-i előadáshoz készített jelen háttéranyag 4 részből áll. Az első rész a szubszidiaritással, a második a hatáskörökkel, a harmadik az EU költségvetésével, a negyedik a számonkérés, ellenőrzés témakörével foglalkozik röviden.

I. A szubszidiaritás elve

I.1. A szubszidiaritás lényege

Általánosan megfogalmazva a szubszidiaritás elve azt jelenti, hogy az EU-ban a döntéseket mindig a polgárokhoz lehető legközelebb kell meghozni. Főszabályként ebből az következik, hogy a döntéshozatal és a hatósági tevékenységet a lehető legalacsonyabb szintre kell helyezni, arra a szintre, amely a legjobban „van képbén”, azaz ismeri a feladat megvalósításának körülményeit. A magasabb szintű szerv nem intézkedhet olyan esetben, amikor az adott célkitűzést az alacsonyabb szinten is el lehet érni.

I.2. A szubszidiaritás elvének kialakulása

A Maastrichti Szerződés fogalmazta meg első alkalommal a „szubszidiaritás elvét”, mely nagyon fontos szerepet játszik az Unió működésében. A szubszidiaritás elve azt jelenti, hogy az Unió és intézményei csak akkor avatkoznak be, amennyiben a fellépés közösségi szinten vitathatatlanul hatékonyabb, mint a nemzeti vagy a helyi szinten. A szubszidiaritás elve biztosítja, hogy az Unió nem avatkozik be feleslegesen polgárai hétköznapjaiba.

Az Amszterdami Szerződés külön határozatban erősítette meg a szubszidiaritás elvét. A kizárólagos közösségi hatáskörökön kívül (mezőgazdaság, szállítás, kereskedelem), az Európai Unió csak akkor cselekszik, amikor a közösségi szintű eljárás hatékonyabb, mint a nemzeti, regionális vagy helyi szintű cselekvés. A szubszidiaritás olyan jogi alapelv, amelyre az Európai Közösségek Bírósága hivatkozhat. Ebből az alapelvből az következik, hogy az Európai Unió hatásköre bizonyos esetekben kitérhető, bizonyos esetekben korlátozott.

I.3. A tágabb értelemben vett szubszidiaritás

A szubszidiaritás elve szerint az EU csak akkor cselekszik, ha a problémát hatékonyabban tudja kezelni, mint a tagállamok. Ezt az általános érvényű és mindenki által elismert elvet azonban nehéz átültetni a gyakorlatba. A szubszidiaritás elve nem egyszerűen egy, a tevékenységek optimális szintjét (helyi, regionális, nemzeti, európai, vagy nemzetközi) meghatározó intellektuális eszköz. Hatékony környezetvédelem például csak a különböző politikai szintek (európai, nemzeti, regionális, helyi) szereplőinek együttműködésével valósítható meg.

A szubszidiaritás elvének alkalmazása tehát nemcsak azt jelenti, hogy az adott esetben mind a nemzeti mind a regionális hatóságok cselekednek, hanem azt is, hogy azt a közöttük lehető leghatékonyabb munkamegosztás szerint teszik. Ennek ellenére a gyakorlatban a szubszidiaritás elvét leggyakrabban a hatáskör körüli harcok során használják érvként.

A szubszidiaritás és decentralizáció az Unió regionális politikájának elsődleges alapelvei, hiszen az integráció ezek segítségével nem csak azt érheti el, hogy a helyi szintek felelőssége növekszik, hanem azt is, hogy minél több helyi, település- vagy régiószintű elképzelés (igény) s egyben erőforrás jelenik meg, aktivizálódik. A helyi, térségi kompetencia erősítése azért is fontos, hogy a nemzeti szint valóban az egész országot érintő, átfogó koncepciók kimunkálására és megvalósítására tudjon koncentrálni, lehetővé téve ugyanakkor azt is, hogy az átfogó (nemzeti és uniós) fejlesztési koncepcióval összhangban a határok mind a tagországon belül, mind annak határain kívül átléphetők legyenek. A fejlesztési programokban a területfejlesztés tényleges egységei kerülnek egymással közvetlen kapcsolatba. A nemzeti szint egy másik összefüggésben, a finanszírozásban is megjelenik, ott segítve a területi egységeket, azok céljainak megvalósítását. Lassan egy évtizede bukkant fel az EU-ban a szubszidiaritás megerősítve a régiók és szubrégiók helyét és szerepét az európai integrációban, bár az elv gyakorlatba való átültetése eddig jóval kevesebb sikerrel járt. Az Európai Unió éves költségvetésének körülbelül a harmadát fordítja az elmaradott vagy szerkezetváltási problémákkal küzdő térségek felzárkóztatására. A közösségtől kapott pénz eltérő mértékben, de lényegében mindenhol nagy lökést adott az Unió legszegényebb régióinak a fejlődéséhez. A regionális támogatások mintegy 80 százalékát mégis közvetlenül a fővárosok osztják szét a rászoruló térségeknek. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF) és az

Európai Szociális Alap kivételével a régiók nem állnak közvetlen kapcsolatban Brüsszellel pénzügyi kérdésekben, hiszen a tagállamokon keresztül kell pályázniuk a közösségi támogatásokra.

II. Hatáskörök megosztása az EU és a tagállamok között

Az Unióban a hatáskörök felosztása a célok megállapításán és az ehhez kapcsolódó feladatok ellátásán keresztül történt meg. A szervezetre át nem ruházott hatáskörök a tagállamok kezében maradnak mindaddig, amíg a Tanácsban nem döntenek úgy, hogy a Közösségekre ruházzák azokat. A hatáskörök elosztása tekintetében három csoport különböztethető meg: a hatáskörök vagy kizárólag a Közösségek kezében vannak, vagy a tagállamokéban, vagy párhuzamos hatáskörben. A tagállamok fokozatosan új hatásköröket ruháznak át a Közösségekre, amennyiben azok a szervezet számára megállapított új célok eléréséhez szükségesek. Fontos azonban megemlíteni, hogy a szövetségi alkotmányokkal ellentétben a Közösségeket alapító szerződések nem mondják ki egyértelműen, hogy melyek azok a feladatok, amelyek végérvényesen uniós/közösségi, és melyek azok, amelyek továbbra is tagállami kompetenciába tartoznak. Ennek eredményeként a tagállami és a közösségi hatáskörök összeütközéséből eredő konfliktusok rendezése az Európai Bíróság feladata maradt. A Bíróság ezen feladatának teljesítése során dolgozta ki a közösségi jog elsődlegességének, a közvetlen hatály és közvetlen alkalmazhatóság elvét és az előfoglalás elvét.

A hatáskörök kérdését célszerű az Unió pillérstruktúrájából kiindulva vizsgálni.

- Első pillér - az európai közösségek
- Második pillér - a közös kül- és biztonságpolitika
- Harmadik pillér - rendőrségi és bírósági együttműködés

Első pillér: az Európai Közösségek

Az első pillérhez tartozik minden, közösségi intézménynek és eljárásnak alárendelt politika, ahol a döntéseket az Unió szupranacionális intézményei hozzák az alábbi szerepmegosztásban: az Európai Bizottság javaslatot tesz, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Parlament döntést hoz, a Bizottság végrehajt, jogvita esetén ez Európai Bíróság illetékes.

A Közösségnek 17 területen van eljárási joga: az áruk szabad áramlása, mezőgazdaság, a személyek, a szolgáltatásuk és a tőke szabad áramlása, közlekedés, piaci verseny, adóügy és jogharmonizáció, gazdasági és pénzügyi politika, közös kereskedelempolitika, szociális politika, oktatás, szakképzés, fiatalok helyzete, kultúra, közegészségügy, fogyasztóvédelem, transz-európai hálózatok, ipar, kohézió, technológiai kutatás és fejlesztés, környezetvédelem és fejlesztés terén. A nemzeti hatáskör átruházásának mértéke közösségi hatáskörre a közösséggé válás vagy integráció fokmérője, ami területenként változó.

Az első pillérbe tartozó politikák hatáskör szempontjából két csoportra oszthatók; kizárólagos közösségi vagy párhuzamos hatáskör.

Kizárólagos közösségi hatáskör: erősen integrált politikák

- Közös agrárpolitika
- Közös kereskedelempolitika
- Közös közlekedéspolitika
- Pénzügyi politika

Párhuzamos hatáskör: Kevésbé integrált politikák:

- A gazdasági és társadalmi kohéziós politika, amely csökkenti az Európai Unió külső területei közötti egyenlőtlenségeket, széleskörű együttműködés keretében zajlik a tagországok és az Európai Unió között. A célkitűzéseket közösségi szinten rögzítik.
- Az oktatás, a kultúra, a szakképzés, a kutatás, az egészségügy, a társadalombiztosítás és a munkaügy terén minden ország megőrzi autonómiáját. Ezekben a területeken az Európai Unió minimális követelményeket támaszt, a tagországok eldönthetik, hogy szigorúbb normákat alkalmaznak-e. Az EU ösztönzi a nemzetek közötti együttműködést, népszerűsíti a fejlesztést és az eszmecserét.

- Az oktatás terén az Európai Unió arra biztatja az iskolákat és az egyetemeket, hogy olyan programokat hozzanak létre, melyek a fiatalok számára lehetővé teszik, hogy tanulmányaik egy részét egy másik országban végezzék. A nemzeti oktatási programok tartalmába azonban nem szól bele.
- Munkaügy terén az Amszterdami Szerződés új fejezetet írt, melynek lényege, Ohogy a tagországok -hatékonyságuk növelése érdekében - hangolják össze munkaügyi politikáikat. A nemzeti munkaügyi tervezetet azonban minden tagország maga dolgozza ki.

Az I. pillérbe nem tartozó politikák, így a II. és a III. pillér is – kizárólagos tagállami hatáskörbe tartoznak.

Ezeken a területeken elsősorban a tagállamok részételével működő intézmények (Miniszterek Tanácsa, Európai Tanács) rendelkeznek jogosultságokkal, a többi intézmény szerepe jelentősen szűkített.

Fontos szabály, hogy azokon a területeken, amelyek nem tartoznak a Közösség kizárólagos hatáskörébe, a szubszidiaritás elvének megfelelően a Közösség csak akkor és annyiban jár el, amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani, és ezért a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt azok közösségi szinten jobban megvalósíthatók”.

III. Az EU költségvetése

Az Európai Unió költségvetése több fázisban kerül meghatározásra. Első lépésben a tagállamok – hosszú tárgyalássorozatot követően – egy hét évre szóló, úgynevezett pénzügyi keretet hagynak jóvá (1999-2006, 2007-2013). Ezt követően, a hétéves keret sarokszámain belül maradva, határozzák meg az éves költségvetéseket.

III.1. A költségvetés bevételi oldala

- Tradicionális saját források, amelyek a közös vámunió és a közös agrárpolitika működéséből származnak. Ezek egyrészt a kívülálló, harmadik országokból származó import utáni vámokat, másrészt a mezőgazdasági vámokat és a cukorilletéket tartalmazzák. A tradicionális saját forrás tehát tisztán uniós bevétel, és közvetlenül következik az EU-szabályokból, ugyanakkor a tagállam szedi azt be. Ezért a beszedett összeg bizonyos százalékát visszatarthatja a beszedés költségeinek finanszírozására (ennek mértéke 2002-től kezdődően 25 százalék, ennek előtte 10 százalék volt).
- Áfa-alapú saját forrás: ez minden tagállamra azonosan vonatkozó egységes kulcs alkalmazásával történik, amelyet az uniós szabályozásnak megfelelően kiszámított, harmonizált tagországi áfaalapra kell vetíteni. 2004-től kezdődően a tagállamoknak áfaalapjuk 0,5 százalékát kell befizetniük (2001-ig ez 1 százalék volt, míg 2002 és 2004 között 0,75 százalék), az áfaalap ugyanakkor nem haladhatja meg a tagállam bruttó nemzeti jövedelmének (GNI) 50 százalékát.
- A bruttó nemzeti jövedelem (GNI) alapú forrás célja, hogy mindenképp fedezni lehessen az EU-költségvetés kiadásait, még akkor is, ha a többi forrás nem elegendő azok finanszírozására. Ezt a forrást az összes tagállam nemzeti jövedelmének összegére vonatkoztatott egységes kulcs alkalmazásával számolják ki. A tagállamok bruttó nemzeti jövedelmét az uniós szabályok alapján kell kiszámítani.
- Az Egyesült Királyság visszatérítési igényére vonatkozó (1984-ben elfogadott) korrekciós mechanizmus csökkenti az Egyesült Királyság áfa- és GNI-alapú hozzájárulását. A korrekció költsége a többi tagállamot terheli, az uniós GNIBen való részesedésük arányában. A saját forrásokra vonatkozó rendelet tartalmazza a kiszámítás szabályait, és rendelkezik arról, hogy négy tagállam - Ausztria, Németország, Hollandia, Svédország - részesedése a finanszírozásban csupán egynegyede legyen az általános szabályok szerint kiszámolt összegnek. A csatlakozási tárgyalások végeredményeként a Magyarország által előírányozott források, illetve a hazánk által fizetendő hozzájárulás az alábbiak szerint alakul.

III.2. A költségvetés kiadási oldala

- A Közös Agrárpolitika (CAP) finanszírozási kiadásai. Az Unió költségvetése kiadási oldalának legnagyobb tétele az Európai Mezőgazdasági Garancia- és Orientációs Alap Garancia részlegének forrását jelenti. A Garancia részlegből finanszírozzák a mezőgazdasági termékek piacain az intervenciót, a készletek átértékelését, a harmadik országokba irányuló export támogatását stb. A korlátlan értékesítési garanciát nyújtó agrárpiaci rendtartás, az ennek nyomán a piaci lehetőségektől függetlenül növekvő termékefelesleg, az agrártámogatás költségeinek felduzzadása, a világpiaci kereslet-kínálat egyensúlyának megbomlása és az ebből eredő nemzetközi feszültségek az 1980-as évtizedben a CAP rendszerének megreformálását tették szükségessé. 1993-ban átfogó reform lépett életbe, melynek lényege az ár- és jövedelempolitika szétválasztása, az áraknak a világpiaci színvonalhoz való közelítése és - ezzel egyidejűleg - a termelők jövedelempozíciójának közvetlen támogatásokkal történő stabilizálása volt. A reformok ellenére a CAP támogatása még mindig a költségvetés közel felét teszi ki. Azt is figyelembe kell venni azonban, hogy a Közösség a nemzeti szuverenitás átruházása terén itt jutott a legmesszebbre, ami azt jelenti, hogy a tagállamok kiadásainak nagy részét a Közösség vállalja magára.
- A Strukturális politikák címszó alá sorolt összegek (1997-ben a kiadások mintegy 37%-a) az Unió regionális politikáinak finanszírozási forrásai. Ezek adják a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásait, melyek felhasználásával az Unión belüli gazdasági és szociális különbségek csökkentését célzó programokat finanszíroznak. A strukturális alapok képviselik a közösségi költségvetésben azt a hagyományos redistributív funkciót, amely forrásokat áramoltat a gazdagabbaktól a szegényebbekhez.
- A belső politikák fejezet kiadásai a közösségi politikák - például a műszaki-tudományos programok, kutatás-fejlesztés támogatása - finanszírozását szolgálja a stratégiai szektorokra koncentrálva.
- A külső politikák címszó alá tartoznak az unión kívül álló országokkal kapcsolatos programok tételei. Ide tartoznak például a PHARE-program forrásai is.
- Az adminisztratív kiadások között található az Unió működtetéséhez szükséges összegek. Ezek nagyobb részét a brüsszeli Bizottság apparátusának működtetése teszi ki.
- Tartalékok

IV. Ellenőrzés, számonkérhetőség

Becslések szerint Magyarországra mintegy 490 milliárd forint európai uniós támogatás érkezik 2006-ban. Ebből 316 Mrd Forintot a strukturális és kohéziós támogatások, 174 Mrd Forintot a különböző agrártámogatások tesznek ki.

IV.1. „Mit kér az Unió cserébe?”

1. Azoknak a tagállamok, amelyek részesülnek a strukturális és kohéziós támogatásokban, minden hétéves periódust megelőzően el kell készíteni és az Unióval el kell fogadtni egy hosszú távú stratégiát, az úgynevezett Nemzeti Fejlesztési Tervet.

A Nemzeti Fejlesztési Tervnek mindazokat a fejlesztési elképzeléseket és célkitűzéseket kell tartalmaznia, amelyek megvalósítása érdekében a tagállam a Strukturális és Kohéziós Alapok támogatását igénybe óhajtja venni.

A Nemzeti Fejlesztési Tervbe foglalt célok megvalósítását öt tematikus Operatív Program (humán erőforrás-fejlesztés, gazdasági versenyképesség, környezetvédelem és infrastruktúra, agrár és vidékfejlesztés, regionális) segíti. Az Operatív Programok megvalósítását az Irányító Hatóságok koordinálásával Közreműködő Szervezetek végzik.

2. A támogatásokat szabályszerűen, az elnyert célokra kell felhasználni. A szabályszerű felhasználást az Európai Unió ellenőrzi. Egyfelől megköveteli a tagállamoktól, hogy megfelelő pályáztatási, értékelési, monitoring és ellenőrzési rendszert építsenek ki, illetve működtessenek, másfelől ellenőrzéseket végez.

Amennyiben az Unió szabályozatlanságokat, illetve szabálytalanságokat állapít meg, az érintett összegek visszafizetését rendeli el.

Az Unió részéről az ellenőrzéseket az Európai Bizottság, illetve az Európai Számvevőszék végzi.

IV.2. Európai Számvevőszék

Fő feladata a közös költségvetés végrehajtásának ellenőrzése és felügyelete, az EU-könyvvitel átvilágítása, valamint bármely intézményről éves jelentés készítése. A Számvevőszék Maastricht (1992) óta intézményi rangú önálló felülvizsgálati és ellenőrző testület, amelynek feladata továbbá a véleményalkotás, ill. tanácsadás, az EU pénzügyeinek felülvizsgálata, a költségvetési szabályok ellenőrzése.

Feladatai

A Számvevőszék lehetővé teszi, hogy az Európai Uniónak legyen egy olyan külső ellenőrző szerve, amely különbözik az intézményeken belüli pénzügyi felelősöktől. A Számvevőszék megvizsgálja a bevételek és kiadások törvényességét és szabályosságát, megbizonyosodik a pénzügyek megfelelő intézéséről, és ezáltal lehetővé teszi, hogy az Európai Parlament felmentést adjon a Bizottságnak a költségvetés végrehajtására. A Számvevőszék jelentései nyomást gyakorolhatnak az intézményekre és az adminisztratív szervekre a pénzügyi alapok megfelelő kezelése érdekében.

Az európai programok irányításával és végrehajtásával megbízott személyzet felel elsődlegesen a szabálytalanságok megelőzéséért, kimutatásáért és feltárásáért. Ha a Számvevőszék hiányt, szabálytalanságot és potenciális csalást észlel, azt az illetékes hatóságnak vagy szervnek tudomására hozza, amely azután ennek megfelelően jár el. Továbbá jelzi a rendszerek és eljárások elégtelenségeit, melyek adott problémák okozói lehetnek.

Tevékenységi körök

Az Európai Számvevőszék ellenőrzi az Unió pénzügyeit és jelzi azokat a területeket, amelyeken az ügyvezetés javítására alkalmas intézkedéseket kell hozni.

A Szerződés előírja, hogy az Európai Számvevőszék közreműködik az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa a költségvetés végrehajtását ellenőrző munkájában. Ez elsősorban a költségvetés elfogadási eljárásból áll. A Számvevőszék elnöke minden év novemberében bemutatja jelentését az Európai Parlamentben, amely alapvető fontosságú a Bizottság felmentvényének engedélyezésével kapcsolatos parlamenti döntésben.

Az Európai Számvevőszék továbbá nyilatkozatban biztosítja az Európai Unió Tanácsát és az Európai Parlamentet a számlák hitelessége felől, valamint a mögöttük lévő pénzügyi műveletek törvényességéről és szabályosságáról. A garancianyilatkozat az elfogadási eljárás fontos eleme, mivel általánosan biztosítja az európai adófizetőket arról, hogy pénzüket megfelelő módon használták fel.

A Számvevőszéknek joga van ahhoz, hogy egyes kérdésekben bármikor észrevételeket tegyen közzé külön jelentés formájában. Ezen kívül más intézmények saját kérdéseikben kikérhetik az Európai Számvevőszék véleményét. Kötelező kikérni az Európai Számvevőszék véleményét pénzügyi jellegű törvényi rendelkezések elfogadása előtt, különös tekintettel a pénzügyi szabályokra és saját pénzügyi források felhasználására. Az Európai Számvevőszék éves, vagy rendkívüli jelentésében közzé tett észrevételeire a Bizottság vagy más érintett intézmény ad választ, melyben ügyvezetésének helyességét igazolja. A Számvevőszék végleges észrevételének kialakítása előtt gyűjteménybe veszi ezeket a válaszokat.

IV.3. Egyéb ellenőrzések, számonkérések

Tekintettel arra, hogy Magyarország a csatlakozással magára nézve kötelezőnek ismerte el az uniós joganyagot, biztosítania kell annak érvényesülését minden egyes területen.

Néhány példa:

- A vegyi anyagok tekintetében a hatályos magyar jogszabályok, továbbá a közösségi rendeletek betartásának ellenőrzését az alábbi szervek/hatóságok végzik:
 - a környezetvédelem vonatkozásában a környezetvédelmi felügyelőség,
 - a közegészségügy szempontjából történő megfelelés tekintetében az ÁNTSZ,
 - a munkabiztonság körében a munkabiztonsági és munkaügyi felügyelet szervei,
 - a tűzvédelem szempontjából a tűzvédelmi hatósága,
 - fogyasztóvédelem tekintetében a fogyasztóvédelmi felügyelőség.

- A fürdővizek minőségével kapcsolatban, az EU előírások átvételével -273/2001. (XII. 21.) Kormányrendelet- a hazai közegészségügyi szolgálat lett felelős az új (a korábbi hazaitól lényegesen nem különböző) minőségi követelmények teljesülésének ellenőrzéséért és a megfelelő intézkedések meghozataláért.

KIK HOZZÁK AZ UNIÓS DÖNTÉSEKET ÉS HOGYAN?

A feltett kérdésre válaszolva röviden át kell ismételnünk az Európai Unió jogrendszerének legfontosabb jellemzőit, továbbá a döntéshozatalban résztvevő szervezeteket és intézményeket, annak érdekében, hogy egyértelművé váljon számunkra mely intézmény, s mely szint vonandó be egy-egy tervezett intézkedés számunkra kedvező alakítása érdekében. Összefoglalónkban messzemenően támaszkodunk az idevonatkozó szakirodalomban fellelhető ismeretekre.

Az európai uniós jogrendszer alapos ismerete pedig azért fontos számunkra, mert az Európai Közösségek joga olyan új jogrendet hozott létre, amely különbözik mind a nemzetközi jogtól, mind pedig a tagállamok belső jogrendjétől. Bár a közösségi jog eredetileg a nemzetközi joghoz hasonlatosan államok közötti szerződések eredményeként született, azonban a nemzetközi jogtól számos tekintetben eltér. A nemzetközi jog általában nemzetközi szerződésekre épül és jogalanyai az államok, a közösségi jog azonban tagállamokra, magán illetve jogi személyekre egyaránt vonatkozik, egyedi jogrend, melynek saját intézményei, jogalkotási eljárásai és jogforrásai vannak, továbbá a tagállamok jogrendjének integráns részét képezi, így tehát a tagállamok bíróságainak is alkalmazniuk kell.

A közösségi jogrendszer, azaz az *aquis communautaire*¹ alapvetően az alábbi jogforrásokban lelhető fel:

Elsődleges jogforrások

A Szerződések (alapító szerződések: Római Szerződések, Párizsi Szerződés /ESZAK/, EAK-szerződés, továbbá a Fúziós Szerződés, Egységes Európai Okmány, Maastrichti Szerződés, Amszterdami Szerződés, Nizzai Szerződés), melyekben a tagállamok képviselői közös céljaik tekintetében állapodtak meg. Valamint itt említendőek meg azon közös jogelvek, amelyek a tagállamok közös filozófiai, politikai és jogi alapjain nyugszanak, s általában az Európai Bíróság gyakorlatának eredményei.

Ilyen jogelvek a meghallgatáshoz való jog, hatékony jogi felülvizsgálat, igazságosság, jóhiszeműség, jogbiztonság, visszaható hatály tilalma, szerzett jogok, bizalomvédelem, arányosság.

Másodlagos jogforrások

Rendelet, irányelv, határozat, állásfoglalás, ajánlás. Közös jellemzőjük, hogy nem a tagállamok alkotják, hanem a közösségi intézmények (Tanács, Bizottság, Parlament) döntéseinek eredményeként születnek. Feltétlenül tudnunk kell, hogy a „rendelet általános érvényű. Minden részét tekintve kötelező és valamennyi tagállamban közvetlenül alkalmazandó”, míg „ az irányelv minden tagállamra kötelező az elérendő cél tekintetében, de a forma és az eszközök megválasztása, a belső szervek, tehát a tagállamok intézményeinek, szerveinek feladata”, továbbá a „határozat minden részében kötelező arra nézve, akire a határozat irányul”. Az állásfoglalás és az ajánlás nem kötelező jellegű, tehát jog és kötelezettség következtükben nem adódik, azonban valamilyen eredményt lehet velük elérni (pl. pályázatok tekintetében alkalmazott ajánlás a KKV-k fogalmára)

Az *aquis communautaire* jelenti összességében a közösségi vívmányokat, vagyis az EU tagországainak összessége és intézményei által elfogadott jogokat és kötelezettségeket, az EU összes szerződését, teljes joganyagát, nyilatkozatait, határozatait, nemzetközi megállapodásait és Bírósági ítéleteit, továbbá a tagországok kormányai a közös bel- és igazságügy, valamint a közös kül- és biztonságpolitikát illető intézkedései.

Tehát a Európai Unió intézményei által hozott döntések általában irányelvekben, rendeletekben, határozatokban öltönek formát. Vajon mely intézményekre kell itt elsősorban gondolnunk? Tekintsük át röviden a döntéshozatalra jogosult szervezeteket:

Európai Tanács

Az EU szempontjából a legfontosabb politikai döntéseket hozza meg. Az Európai Tanács a Bizottság elnökéből és a tagállamok állam- vagy kormányfőiből áll, aszerint, hogy a nemzeti alkotmány melyiküket ruházza fel a végrehajtó hatalommal. Munkájukat a tagországok külügyminiszterei és a

Bizottság további tagjai segítik. Az Európai Tanács évente legalább kétszer ül össze, azon tagállam elnökletével, amely a Tanács soros elnöki tisztét betölti. Az Európai Tanács a Közösség legfőbb döntéshozó szerve vagy fellebbviteli fóruma minden olyan esetben, amikor egy ügy alsóbb szinten megoldhatatlannak bizonyul. A döntéseket konszenzussal hozzák és ezeket a miniszteri szintű Tanács önti jogi formába. Az Európai Tanács nem nemzetek feletti jellegű, hanem kormányközi intézmény.

Az Európai Tanács gyakorolja a végső döntéshozatali jogkört (kivéve azokat az eseteket, melyek sértenék az Európai Parlamentet).

Tanács

Miniszteri Tanács összetétele a kérdéses témakörrel együtt változik. A tagállamok szakminisztereiből áll. Egy-egy téma esetenként több szakminiszter és államtitkár részvételét is igényelheti, ami azonban a szavazati jogukat nem befolyásolja. A Tanácsot az elnök hívja össze vagy saját kezdeményezésére, vagy a Bizottságnak, vagy valamely tagnak a kérésére. A megbeszélések zárt ülésen folynak. Az elnök nem csak a soros üléseket hívja össze, hanem felel azért is, hogy a hivatali ideje (jelenleg osztrák elnökség) alatt milyen formában zajlanak az ülések. A Tanácsban a döntéseket az alapítószerződések egyes cikkelyeinek megfelelően egyszerű többséggel, minősített többséggel vagy konszenzussal (egyhangúlag) hozzák meg. Általában gazdasági és szociális ügyekben – a költségvetési ügyekhez szükséges különleges eljárás kivételével – a Tanács tagjainak többsége hozza meg azokat a tanácsi határozatokat, amelyek nem igénylik a minősített többséget vagy egyhangúságot.

Állandó Képviselők Bizottsága (COREPER = Comitté of Permanent Representatives): az Európai Közösségről szóló szerződés 151. cikkelye bizottságot állított fel a tagállamok állandó képviselőiből. A képviselők magas rangú diplomaták, általában „rendkívüli és meghatalmazott nagykövet” címmel. A Tanács üléseit a többszintű COREPER készíti elő, melynek elsődleges feladata az egyes javaslatok tekintetében a tagállami álláspontok egyeztetése és közelítése.

Európai Bizottság

A brüsszeli székhelyű Európai bizottság a közösség végrehajtó hatalma, de a döntések előkészítésében szerepe kiemelkedő. Jogkörei minden más közösségi szervnél szerteágazóbbak. A Bizottság feladatát képezi az Európai Unió, mint egységes egész érdekeinek képviselője. A Bizottság tagjai kötelezik magukat arra, hogy tevékenységüket függetlenül a Közösség általános jólétének érdekében fejtik ki, és nem fogadnak el utasításokat a tagállamok kormányaitól sem. A Bizottságnak a jogszabály alkotás szempontjából kezdeményezési monopóliuma van, ami azt jelenti, hogy a Tanács csak a Bizottság javaslatára bocsáthat ki rendeleteket, irányelveket, döntéseket, költségvetési tervet, stb. Ezáltal a Bizottság döntő befolyással bír arra, hogy milyen területeken, milyen módon történjen a közösségi törvényhozás. (Bizonyos javaslatok előterjesztését a Tanács és a Parlament megkövetelheti az Európai Bizottságtól.)

A Bizottságot egy 25 főből, az ún. biztosokból álló, testület vezeti, tagjait a tagországok delegálják, akik azonban függetlenek a nemzeti kormányoktól. Munkájukat mintegy 24000 tisztviselő segíti, többségük Brüsszelben dolgozik. A tisztviselői karban minden európai uniós tagország állampolgárai megtalálhatóak, közöttük több száz magyar. (Érdemes ezzel a ténnyel tisztában lennünk, ha civilszervezetként, egyes kérdésekben a lobbizás mellett döntünk. S természetesen ugyancsak érdemes figyelembe vennünk, hogy a lengyelek, s talán még az osztrákok azok, akik közös hagyományaink miatt szimpátiát érezhetnek felvetéseink iránt.)

A fentiekben említett Tanács csak egyhangú határozattal módosíthatja Bizottságban terjesztett tervezeteit ez az eljárás szintén mutatja az Európai Bizottság hatalmát. A jogszabálytervezetek kidolgozása során folyamatosan kapcsolatot tart a nemzeti tisztviselőkkel és az érdekképviselőkkel is. A tervezeteket gyakran nyilvános konzultációra bocsátják, mely többek között a http://europa.eu.int/yourvoice/consultations/index_en.htm honlapon érhető el elektronikusan.

Az Európai Bizottság három klasszikus feladatkört lát el: kezdeményezés, ellenőrzés és végrehajtás. A Bizottság valósítja meg az uniós politikát, és az Unió nevében jogosult nemzetközi szerződések megkötésére.

A Bizottság feladatai közé tartozik, hogy kidolgozza a Tanács által összeállítandó előzetes költségvetési tervezetet, és a döntés után végrehajtsa azt. A Bizottság felügyeli a közösségi jog megfelelő alkalmazását, s ennek megfelelően ellenőrzi többek között a Tanácsot és a tagállamokat is. Amennyiben a közösségi jogot sérelem éri, a Bizottság jogorvoslatért az Európai Bírósághoz fordulhat. (Az ellenőrző szerep kiterjed a közösségi jog hatálya alá tartozó természetes és jogi személyekre is.)

Az Európai Bizottság tehát javasolja a jogalkotás, mivel a kezdeményezésnek joga őt illeti.

Európai Parlament

Az Európai Unió állampolgárai által közvetlenül választott képviselő testület, melynek fő feladata a tagállami érdekeket megjelenítő Tanács és a közösségi érdekeket reprezentáló Bizottság mellett az Unió állampolgárainak érdekeinek képviselése a közösségi döntéshozatalban. Az évek során a Tanács mellett társdöntéshozó, társjogalkotó szervezetté vált. A képviselők munkájukat politikai csoportokban egyeztetett álláspontok és feladatok szerint végzik. Az Európai Parlament szerepe az elfogadott jogalkotási eljárástól függően változik (az egyeztetéstől egészen a vétőjogig terjed).

Egyéb tanácsadó szervezetek

- Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (ESC) – az Európai Közösségek és az Európai Atomenergia Közösség segédszervezeteként jött létre, 1957-ben elsősorban a civilszféra képviselőire. A 350 fős létszámban maximált testület számos gazdasági és szociális érdekvédelmi szervezet képviselőiből áll, akik három csoportra oszlanak: munkaadó, munkavállalók és egyéb érdekvédelmi szervezetek. Az állandó szekciók mellett, esetenként albizottságokban is folyik a munka. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak elsősorban tanácsadó szerepe van, állásfoglalásokat készít, amelyeket a különféle érdekcsoportok kezdeményeznek azzal a céllal, hogy befolyást gyakoroljanak a brüsszeli folyamatokra (törvényhozás, akció programok stb.). A Tanácsnak és a bizottságnak meg kell hallgatnia az ESC-t a Szerződésben előírt ügyekben (pld. belső piac). Valamennyi joganyagot (irányelv, rendelet, ajánlás, bírósági anyagok) véleményez, melyek az érdeklődők számára a <http://esc.eu.int> honlapon, az „on-going works” ablakon keresztül megtekinthetők. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak nincs közvetlen befolyása a végső döntésre, azonban állásfoglalásainak nagy politikai súlya van. Akár egy mikrovállalkozás, vagy kisebb civilszervezet is eljuttathatja véleményét a brüsszeli jogalkotáshoz, ha megfelelő csatornákat használja. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak nagyon jó kapcsolatai vannak a hasonló nemzetközi, nemzeti és regionális szervezetekkel.
- Régiók Bizottsága – a regionális és a helyi területi önkormányzatok képviselői képezik tagjait. A tagokat a Bizottság javaslatára, négyéves időtartamra, egyhangú szavazással a Tanács nevezi ki. A helyi és regionális önkormányzatok képviselőit meg kell hallgatni, amennyiben őket közvetlenül érintő témáról van szó, így többek között: a strukturális és kohéziós alapok kérdésében, az alapokon belüli speciális akciókról szóló határozatok esetén, általános képzés, kultúra és egészségügy tekintetében. A Tanács és a Bizottság természetesen egyéb esetben is állásfoglalást kérhet a Régiók Bizottságától. A Régiók Bizottsága is rendelkezik „saját állásfoglalási joggal”, ami azt jelenti, hogy minden olyan esetben, amikor hasznosnak ítéli, állásfoglalást nyújthat be.

Miután megismertük a közösségi döntéshozatal intézmény-rendszerét, ismerjük meg a közösségi döntéshozatal eljárási formáit is:

- Az információs eljárást alkalmazták gyakorlatilag az összes közösségi jogalkotás során. Bár az információs eljárással hozott döntések körét jelentősen csökkentették, számos olyan terület maradt, ahol továbbra is érvényes, mint pl.: a harmadik országok irányába, illetve irányából mozgó tőke, a minimális importár, valamint a közös vámtarifa szerint felszámított vámok saját hatáskörében történő megváltoztatása, illetve elengedése. Az eljárás legegyszerűbben „a Bizottság javasol, a Tanács elrendeli” formulával jellemezhető.
- A konzultációs eljárás alatt a Tanács még mindig szuverén döntéshozó hatalom, de csak úgy fogadhatja el a javasolt jogszabályt, ha előtte egyeztetett a Parlamenttel. Ezen eljárás szerepe is csökkent, de továbbra is alkalmazzák a közösségi politika következő területein:

az európai állampolgárság (EK-alapszerződés 8. e/ cikke), iparpolitika (130. cikk), letelepedési jog (54. cikk 1. bekezdés), stb.

- A költségvetési eljárás a Közösség valamennyi intézménye kiadásaira vonatkozó előirányzat Bizottsági előterjesztése, annak Tanács általi elfogadása, majd ezt követően Parlamenti elfogadása intézkedés sorozatra vonatkozik.
- Az együttműködési eljárás bevezetése először biztosított jelentős befolyást a Parlamentnek a döntéshozatali folyamatba. Bevezetésekor az volt a szándék, hogy a belső piacra vonatkozó jogszabályok ésszerűen szoros időbeosztás alapján történő feldolgozásának eszköze legyen. Az EU alapítószerződésének elfogadása után azonban az eljárás teljesen megváltozott. Az együttműködési eljárás hatálya alá tartozó területek legtöbbször az eljárás új jogalkotási gépezetbe került, amit együttdöntési eljárásnak ismerünk, a néhány sorral lentebb részletesen ismertetünk.
- A hozzájárulós eljárás biztosítja a legnagyobb beleszólást a Parlament számára, ugyanis korlátlan hatalmat biztosít a kérésletetés és teljhatalmat a visszautasítás tekintetében. Az eljárás hatáskörét az Amszterdami Szerződés szélesítette ki; így olyan ügyekre is kiterjed, mint: az alapvető jogok valamelyik tagállam által történő súlyos és folytatódó megsértése esetén kiszabandó büntetésekre, az új tagállamok csatlakozási eljárására, strukturális alapok működésére, a Parlament közvetlen választási eljárására, bizonyos nemzetközi megállapodásokra.
- Az együttdöntési eljárás, mint témánk szerint legfontosabb eljárást az Európai Unió alapító szerződése vezette be. Ezen eljárás hatáskörébe a következő kérdések tartoznak: a belső piaci harmonizáció, a diplomák kölcsönös elismerése, a letelepedés szabadságának elérését célzó általános programot megvalósító intézkedések, a munkavállalók szabad mozgása, kultúrpolitika, egészségpolitika, kutatás és műszaki fejlesztés. Az eljárás hatáskörét az Amszterdami Szerződés tovább növelte azáltal, hogy alkalmazását a következőkre is kiterjesztette: egyes új, az alapszerződésekben szereplő rendelkezések. (Például a munkavállalással kapcsolatos ösztönző intézkedések; szociálpolitika - egyenlő esélyek és bánásmód; az általános átláthatósági elvek; a Közösség pénzügyi érdekeit érintő csalások elleni harc), korábban az együttműködési eljárás alá tartozó olyan területek, mint például a nemzeti hovatartozás alapján történő megkülönböztetés tilalma, a szakképzés, az Európai Regionális Fejlesztési Alap megvalósítási intézkedései, a környezet védelme valamint a fejlesztési együttműködés, továbbá olyan területek, mint a Közösség területére bevándorló dolgozókra vonatkozó társadalombiztosítási szabályok, valamint például az egyéni vállalkozók által folytatott tevékenységek végzésére vonatkozó szabályok összehangolása.
- Az együttdöntési eljárás még az együttműködési eljárásnál is tovább növeli a Parlament törvényhozói hatalmát. A két mechanizmus között az a fő különbség, hogy az együttdöntési eljárás során a Parlament abszolút többséggel egy intézkedést a legutolsó szakaszban is megvétőzhet, amennyiben nem tud a Tanáccsal megállapodásra jutni. A megállapodásokat az Egyeztető Bizottság bevonásával lehet elérni, amely a Parlament és a Tanács azonos számú képviselőjéből áll.
- Az eljárás három szakaszban folyik, az *első szakaszban* a Bizottság benyújtja javaslatát az Európai Parlamenthez és a Tanácshoz. A Tanács, a Parlament állásfoglalása után és a minősített többség megszerzése után, többség alapján eljárva három lehetőség közül választhat. Amennyiben jóváhagyja a Parlament állásfoglalásában szereplő összes módosítást, úgy elfogadja a javasolt jogszabályt az említett módosításokkal. Amennyiben a Parlament nem javasolt módosításokat, a Tanács elfogadhatja a dokumentumot. Ha a fenti lehetőségek közül egyiket sem választja, úgy közös álláspontot kell elfogadnia, melyet eljuttat a Parlamenthez. Ezzel egy időben a Tanács tájékoztatja a Parlamentet a közös álláspontjának elfogadásához vezető okokról. A Bizottságnak is tájékoztatnia kell a Parlamentet saját álláspontjáról.
- A *második szakaszban* a közös álláspont közlése három hónapos eljárási időszakot indít el, melynek során számos lehetőség merül fel: ha a Parlament jóváhagyja a közös álláspontot. Ebben az esetben a Tanács végérvényesen elfogadja a kívánt jogszabályt a közös állásponttal összhangban. Ha a Parlament nem dönt, ebben az esetben a Tanács elfogadja a kérdéses jogszabályt a közös állásponttal összhangban.
- Ha a Parlament a saját tagjainak abszolút többségével „visszadobja” a közös álláspontot, úgy ebben az esetben a javasolt jogszabályt teljesen elutasítottként kell tekinteni. Ha a

Parlament módosításokat javasol a közös állásponthez, úgy módosított szöveg ezután eljut a Tanácshoz és a Bizottsághoz, melyek állást foglalnak a kérdéses módosításokkal kapcsolatban. Amennyiben a Tanács - az ügy testület elé kerülésétől számított három hónapon belül - jóváhagyja a Parlament által javasolt összes módosítást, a kérdéses jogszabályt az így módosított közös álláspont formájában elfogadottnak kell tekinteni. Amennyiben a Tanács nem hagyja jóvá az összes módosítást, a Tanács elnöke és a Parlament elnöke összehívja az Egyeztető Bizottságot, és a második olvasat is útjára indul. *A harmadik szakaszban az Egyeztető Bizottság feladata a közös szöveg kialakítása, a Bizottság közreműködésével.*

Amennyiben a közös szövegről hat héten belül megállapodás születik, a Parlament és a Tanács rendelkezésére további hat hét áll a közös szöveggel összhangban lévő jogszabály elfogadására. Amennyiben valamelyik intézmény nem fogadná el a jogszabályt, azt elutasítottak kell tekinteni. Amennyiben az Egyeztető Bizottság nem hagyja jóvá a közös szöveget, a jogszabályt szintén elutasítottak kell tekinteni. A fentiekben hivatkozott három hónapos és hathetes időszakok legfeljebb egy hónappal, illetve két héttel meghosszabbíthatók a Parlament és a Tanács közös megállapodása alapján.

- Az egyeztetési eljárás kevésbé alkalmazott forma, amely a Bizottság, a Tanács és a Parlament 1975. március 4-én kiadott közös nyilatkozatának eredményeként került bevezetésre. Az egyeztetési eljárás csak akkor alkalmazható, ha a jogszabályi intézkedés általános érvényű, jelentős pénzügyi vonzata van, és nem kötelező közösségi kiadások hatáskörébe tartozik.

Mindezen felül itt érdemel említést a komitológia – vannak olyan területek (pl. mezőgazdasági árkiigazító intézkedések, agrárexport-visszatérítések megállapítása, élelmiszeradalék-anyagok engedélyezése), amelyekben a zökkenőmentes működését a Tanács és a Parlament lehetőségei nem biztosítják. Ezért az ilyen jellegű döntéseket mindig egy nagyobb, a Tanács, vagy a Tanács és a Parlament által elfogadott keretjogszabály alapján a Bizottság hozza meg. A Bizottság tehát ilyen esetekben a Tanács, illetve a Tanács és a Parlament által hozzá delegált, lényegében végrehajtó döntéseket hoz. A Tanács ugyanakkor sok esetben nem teljesen engedi át a Bizottságnak a normatív döntéshozó feladatokat, és folyamatos kontrollt, sőt bizonyos esetekben vétőt gyakorol a Bizottság ilyen jellegű tevékenysége felett. Ezt a tevékenységét a Tanács különböző típusú -a tagállamok képviselőiből álló- bizottságokon keresztül végzi.

Az Európai Bizottság által készített zöld, fehér és rózsaszín könyvek általában nagy horderejű kérdések tervezett kezelési módjáról készített átfogó összeállítások, melyek az angol törvény-előkészítési gyakorlatból erednek. A későbbi jogszabályalkotás számára tartalmaznak iránymutatást.

Általában a zöld könyvek, vitaindító dokumentumok, amelyek egy meghatározott politikai területet érintenek. Ezeket a dokumentumokat elsősorban az érintett feleknek (szervezeteknek és egyéneknek) szánják, akik ezáltal meghívást kapnak a konzultációs folyamatban ismertetőket és a vitában való részvételre. Bizonyos esetekben a zöld könyvek később jogalkotáshoz vezetnek.

A fehér könyvek olyan dokumentumok, amelyek közösségi cselekvésre tesznek javaslatot egy adott területen. A fehér könyvek olykor valamely zöld könyv kiadását követik, amelyek célja az európai szintű konzultációs folyamatot elindítása egy meghatározott területen. Míg a zöld könyvek nyilvános vitára bocsátandó ötleteket mutatnak be, addig a fehér könyvek az egyes politikai területekkel kapcsolatos hivatalos javaslatokat tartalmazzák és egyben e javaslatok megvalósításának eszközét is képezik. Fehér Könyv készült a korábbiak során a kereskedelemről, közlekedéspolitikáról, oktatás és kormányzás követelményeiről.

Rózsaszín könyvben kerültek összefoglalásra a Belső Piac áruk szabad áramlása tekintetében módosítást, illetve felülvizsgálatot igénylő jogszabályok.

S végezetül tekintsük át, hogyan biztosíthatjuk, hogy az általunk képviselt álláspont meghallgatásra találjon?

Az Európai Közösségek intézményei között a leggyakrabban a Bizottság tölt be fontos szerepet a lobbizás területén, mind a jogszabályok előterjesztése, mind azoknak a Tanácshoz való továbbítása tekintetében. A Bizottság bátorítja a vállalatok, szakmai szövetségek és érdekképviselők képviselőit arra, hogy nyújtsák be javaslataikat, véleményüket egy-egy közösségi politikával, illetve jogszabállyal kapcsolatosan. Előfordulhat, hogy elektronikus úton hívják fel

véleményalkotásra a közösség polgárait, hogy mind szélesebb körben lehetőséget kínáljanak egy-egy javaslat megvitatására.

Fontos, hogy a jogalkotási folyamat kezdeti szakaszában jelezzük véleményünket, mivel később egyre csökken az esélye, hogy javaslatunkat figyelembe tudják venni a döntéshozók.

Az álláspontunkat az első „tapogatózás” során azon hivatalnokok elé terjesszük, akik az ügyön közvetlenül dolgoznak, és ne politikai szinten a biztosok megkeresésével, mivel a hivatalnokokkal való kapcsolattartás ugyanolyan eredményes lehet, mint a magasabb szinten történő párbeszéd folytatásával elért eredmény.

A Főigazgatóságok által átölelt egyes területeket néha nehéz behatárolni, s egyre gyakrabban több főigazgatóság is érdekelt egy-egy jogszabály, illetve közösségi politika kialakításában.

A Bizottság gyakran tárgyal és egyeztet érdekképviselői csoportokkal, amelyek maguk is végeznek felméréseket szakterületükön és az eredményeket a Bizottság rendelkezésére bocsátják, vagyis igen fontos ez a kölcsönösség.

A TAGORSZÁGOK ÉS AZ UNIÓ PELLENGÉREN

A Bíróság

Az eredeti Római szerződésben a Bíróságról az alábbi kiválasztott rendelkezések születtek:

164. cikk

A Bíróság biztosítja a jog tiszteletben tartását e szerződés értelmezése és alkalmazása során.

165. cikk

A Bíróság hét bíróból áll.

A Bíróság teljes ülésben jár el. Egyes előkészítő vizsgálatok elvégzésére vagy meghatározott fajtájú ügyek eldöntésére azonban három vagy öt bíróból álló tanácsokat hozhat létre az e célból elfogadott szabályoknak megfelelően. A Bíróság minden olyan esetben teljes ülésben jár el, amikor egy tagállam vagy a Közösség valamely intézményének keresete alapján jár el, illetve ha a 177. cikk alapján hozzá benyújtott kérdésben előzetes döntést kell hoznia.

167. cikk

A bírákat és főtanácsnokokat olyan személyek közül választják ki, akiknek függetlenségéhez nem férhet kétség, és akik megfelelnek az országukban a legfelsőbb bírói tisztségekbe történő kinevezéshez szükséges feltételeknek, vagy akik elismert szakértelemmel rendelkező jogtudósok; a bírákat és a főtanácsnokokat a tagállamok kormányai közös megegyezéssel hatéves időtartamra nevezik ki. Három évente a bírói kar részleges megújítására kerül sor.

169. cikk

Ha a Bizottság megítélése szerint egy tagállam az e szerződésből eredő valamely kötelezettségét nem teljesítette, az üggyről indokolással ellátott véleményt ad, miután az érintett államnak lehetőséget biztosított észrevételei megtételére. Ha az érintett állam a Bizottság által meghatározott határidőn belül nem tesz eleget a véleményben foglaltaknak, a Bizottság a Bírósághoz fordulhat.

170. cikk

Bármely tagállam a Bírósághoz fordulhat, ha megítélése szerint egy másik tagállam az e szerződésből eredő valamely kötelezettségét nem teljesítette. Mielőtt egy tagállam keresetet nyújt be egy másik tagállam ellen az e szerződésből eredő valamely kötelezettség állítólagos megsértése miatt, az ügyet a Bizottság elé kell terjesztenie. A Bizottság indokolással ellátott véleményt ad, miután az érintett államoknak lehetőséget biztosított arra, hogy kontradiktórus eljárás keretében szóban és írásban nyilatkozzanak. Ha a Bizottság az ügy előterjesztésétől számított három hónapon belül nem ad véleményt, a vélemény hiányától függetlenül az ügyben a Bírósághoz lehet fordulni.

171. cikk

Ha a Bíróság megállapítja, hogy egy tagállam nem teljesítette az e szerződésből eredő valamely kötelezettségét, az adott államnak meg kell tennie a Bíróság ítéletében foglaltak teljesítéséhez szükséges intézkedéseket.

172. cikk

A Tanács által e szerződés rendelkezéseinek értelmében elfogadott rendeletek a bennük előírt szankciók tekintetében teljes körű mérlegelési jogkört ruházhatnak a Bíróságra.

173. cikk

A Bíróság megvizsgálja a Tanács, illetve a Bizottság jogi aktusainak jogszerűségét, kivéve az ajánlásokat és véleményeket. E célból a Bíróság hatáskörrel rendelkezik az olyan keresetek tekintetében, amelyeket valamely tagállam, a Tanács vagy a Bizottság nyújt be hatáskör hiánya, lényeges eljárási szabályok megsértése, e szerződés vagy az alkalmazására vonatkozó bármely jogi rendelkezés megsértése vagy hatáskörrel való visszaélés miatt. Bármely természetes vagy jogi személy azonos feltételek mellett indíthat eljárást a neki címzett határozat vagy az olyan határozat ellen, amelyet ugyan rendeletként vagy egy másik személyhez címzett határozatként hoztak, de őt

közvetlenül és személyében érinti. Az e cikkben szabályozott eljárásokat, az esettől függően, az intézkedés kihirdetésétől vagy a felperessel történő közlésétől, illetve ennek hiányában attól a naptól számított két hónapon belül kell megindítani, amikor arról a felperes tudomást szerzett.

174. cikk

Ha a kereset megalapozott, a Bíróság a megtámadott jogi aktust semmisnek nyilvánítja. Rendeletek esetében, ha a Bíróság szükségesnek ítéli, megjelöli a semmisnek nyilvánított rendeletnek azokat a joghatásait, amelyek továbbra is fennmaradnak.

175. cikk

Ha a Közgyűlés, a Tanács vagy a Bizottság e szerződést megsértve elmulasztja a döntéshozatalt, a tagállamok és a Közösség többi intézménye keresettel fordulhatnak a Bírósághoz a jogsértés megállapítása iránt. Bármely természetes vagy jogi személy az előző bekezdésekben foglalt feltételek mellett panasszal fordulhat a Bírósághoz, ha a Közösség valamely intézménye elmulasztott valamely neki címzendő jogi aktust — az ajánlások és vélemények kivételével — meghozni.

177. cikk

A Bíróság hatáskörrel rendelkezik előzetes döntés meghozatalára a következő kérdésekben:

- e szerződés értelmezése;
- a közösségi intézmények jogi aktusainak érvényessége és értelmezése;
- a Tanács jogi aktusa által létrehozott szervek alapokmányának értelmezése, ha az alapokmány így rendelkezik.

Ha egy tagállam bírósága előtt ilyen kérdés merül fel, és ez a bíróság úgy ítéli meg, hogy ítélete meghozatalához szükség van a kérdés eldöntésére, kérheti a Bíróságot, hogy hozzon ebben a kérdésben döntést. Ha egy tagállam olyan bírósága előtt folyamatban lévő ügyben merül fel ilyen kérdés, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, e bíróság köteles a Bírósághoz fordulni.

179. cikk

A Bíróság hatáskörrel rendelkezik a Közösség és alkalmazottai között felmerülő minden vitás ügyben a személyzeti szabályzatban vagy az alkalmazási feltételekben megállapított keretek között és feltételek mellett.

180. cikk

A Bíróság az itt megállapított kereteken belül hatáskörrel rendelkezik a következő vitás ügyekben:

- az Európai Beruházási Bank alapokmányából eredő kötelezettségek teljesítése a tagállamok által. Ebben a vonatkozásban a Bank Igazgatótanácsa rendelkezik a 169. cikk által a Bizottságra ruházott hatáskörrel;
- a Bank Kormányzótanácsa által elfogadott intézkedések. Ebben a vonatkozásban bármely tagállam, a Bizottság vagy a Bank Igazgatótanácsa indíthat keresetet a 173. cikkben megállapított feltételek mellett;
- a Bank Igazgatótanácsa által elfogadott intézkedések. Az ilyen intézkedések ellen csak a tagállamok vagy a Bizottság indíthatnak keresetet a 173. cikkben meghatározott feltételek mellett, és kizárólag a Bank alapokmánya 21. cikkének (2), (5)–(7) bekezdésében foglalt eljárási szabályok megsértésére történő hivatkozással;

181. cikk

A Bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy a Közösség által vagy nevében kötött közjogi vagy magánjogi szerződésekben foglalt választott bírósági kikötés alapján határozatot hozzon.

182. cikk

A Bíróság hatáskörrel rendelkezik a tagállamok között felmerülő, az e szerződés tárgyával összefüggő vitás ügyekben, ha az ilyen ügyeket a felek egy külön megállapodás alapján elé terjesztik.

183. cikk

Az olyan vitás ügyeket, amelyekben a Közösség az egyik fél, nem lehet erre hivatkozva kizárni a tagállamok bíróságainak hatásköréből, kivéve, ha ezt a hatáskört e szerződés a Bíróságra ruházza.

184. cikk

A 173. cikk harmadik bekezdésében megállapított határidő lejárta ellenére a Tanács vagy a Bizottság rendeletére vonatkozó jogvitában bármelyik fél hivatkozhat a 230. cikk első bekezdésében meghatározott indokokra annak érdekében, hogy kérje a Bíróságtól a rendelet alkalmazhatatlanságának megállapítását.

185. cikk

A Bírósághoz benyújtott kereseteknek nincs halasztó hatályuk. A Bíróság azonban elrendelheti a megtámadott jogi aktus végrehajtásának felfüggesztését, ha a körülmények alapján azt szükségesnek tartja.

186. cikk

A Bíróság az elé terjesztett ügyekben bármely szükséges ideiglenes intézkedést elrendelhet.

187. cikk

A Bíróság ítéletei a 192. cikkben megállapított feltételek szerint végrehajthatók.

188. cikk

A Bíróság alapokmányát külön jegyzőkönyv állapítja meg. A Bíróság elfogadja eljárási szabályzatát. E szabályzat elfogadásához a Tanács egyhangú jóváhagyása szükséges.

A különféle keresettípusok**Az előzetes döntéshozatali eljárás**

A Bíróság a tagállamok valamennyi bíróságával együttműködik; a tagállami bíróságok a közösségi jog területén rendes bíróként járnak el. A közösségi jogszabályok tényleges és egységes alkalmazásának biztosítása, továbbá az eltérő értelmezések elkerülése érdekében a tagállami bíróságok jogosultak – illetve bizonyos esetekben kötelesek – a Bírósághoz fordulni a közösségi jog egy adott részének pontos meghatározása végett – például annak érdekében, hogy ellenőrizhessék: a nemzeti szabályozásuk mennyiben van összhangban a közösségi joggal. Az előzetes döntéshozatali eljárásnak célja lehet továbbá valamely közösségi jogi aktus érvényességének vizsgálata.

A Bíróság nem pusztán véleményt nyilvánít, hanem indokolással ellátott ítélettel vagy végzéssel határoz. Azt a nemzeti bíróságot, amely a határozat címzettje, az előtte folyó jogvita eldöntésekor köti ez az értelmezés. A Bíróság ítélete a tartalmilag hasonló kérdésben eljáró más nemzeti bíróságokat is köti.

Az előzetes döntéshozatali eljárás keretében bármely európai állampolgár pontosan meghatározhatja a rá vonatkozó közösségi szabályokat. Jóllehet az előzetes döntéshozatali eljárást csak valamely nemzeti bíróság indíthatja meg, a Bíróság előtt folyó eljárásban a nemzeti bíróság előtti eljárásban részt vevő valamennyi fél, a tagállamok és a közösségi intézmények is részt vehetnek. Számos jelentős közösségi jogi elvet az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések alapján állapítottak meg, amelyeket egyes esetekben a tagállamok elsőfokú bíróságai terjesztettek elő.

A tagállami kötelezettségszegés megállapítására irányuló kereset

Ez az eljárás lehetőséget ad a Bíróságnak arra, hogy ellenőrizze: a tagállamok teljesítik-e a közösségi jog alapján fennálló kötelezettségeiket. A Bíróság előtti eljárást a Bizottság által indított előzetes eljárás előzi meg, amelynek az a célja, hogy lehetőséget adjon a tagállamnak, hogy válaszoljon a vele szemben felhozott kifogásokra. Amennyiben ennek az eljárásnak az eredményeként a tagállam nem szünteti meg a kötelezettségszegést, a közösségi jog megsértése miatt eljárást lehet kezdeményezni a Bíróságnál.

Ezt az eljárást vagy a Bizottság – a gyakorlatban ez a legáltalánosabb eset –, vagy valamely tagállam kezdeményezheti. Ha a Bíróság megállapítja a kötelezettségszegést, a tagállam köteles azt azonnal megszüntetni. Ha a Bizottság által indított újabb eljárás során a Bíróság megállapítja, hogy az érintett tagállam nem tett eleget az ítéletben foglaltaknak, a tagállamot átalányösszeg és/vagy kényszerítő bírság megfizetésére kötelezheti.

A megsemmisítés iránti kereset

A megsemmisítés iránti keresettel a kérelmező valamely intézményi jogi aktus (rendelet, irányelv, határozat) megsemmisítését kéri. A Bíróság kizárólagos hatáskörébe tartoznak azok a keresetek, amelyeket valamely tagállam nyújtott be az Európai Parlament és/vagy a Tanács ellen (kivéve a

Tanácsnak az állami támogatásokkal, a dömpinggel és a végrehajtási jogkörrel kapcsolatos jogi aktusait), illetve amelyeket valamely közösségi intézmény indított egy másik közösségi intézmény ellen. Az ilyen típusú egyéb keresetek – különösen a magánszemélyek által indított keresetek – első fokon az Elsőfokú Bíróság hatáskörébe tartoznak.

Az intézményi mulasztás megállapítása iránti kereset

Ezzel a keresettel lehetséges felülvizsgálni a közösségi intézmények mulasztásának jogszerűségét. E kereset azonban csak azt követően nyújtható be, hogy az intézményt felszólították, hogy járjon el. A mulasztás jogszerűtlenségének megállapítását követően az érintett intézmény megfelelő intézkedések megtételével köteles véget vetni a mulasztásnak. Az intézményi mulasztás megállapítása iránti keresetre vonatkozó hatáskör a megsemmisítés iránti keresetre irányadó szempontok alapján oszlik meg a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság között.

A fellebbezés

Az Elsőfokú Bíróság által hozott ítéletekkel és végzésekkel szemben a Bírósághoz lehet fellebbezni, kizárólag jogkérdésekben. Ha a fellebbezés elfogadható és megalapozott, a Bíróság hatályon kívül helyezi az Elsőfokú Bíróság határozatát. Ha az ügyben ítélet hozható, a Bíróság maga dönt a jogvitában. Ellenkező esetben a Bíróság köteles az ügyet visszautalni az Elsőfokú Bíróság elé, amely kötve van a fellebbezés során hozott határozathoz.

A felülvizsgálat

A Bíróság kivételes esetben felülvizsgálhatja az Elsőfokú Bíróságnak az Európai Unió Közszolgálati Törvényszékének határozataival szemben benyújtott fellebbezések tárgyában hozott határozatait

Elsőfokú Bíróság

Az Elsőfokú Bíróság bírái maguk közül választják meg az Elsőfokú Bíróság és az öt bíróból álló tanácsok elnökét három éves, megújítható időtartamra.

Az Elsőfokú Bíróság munkáját nem segíti állandó főtanácsnok. Ugyanakkor a főtanácsnok feladatait korlátozott számú ügyben egy erre kijelölt bíró látja el. A gyakorlatban ezzel a lehetőséggel csak ritkán éltek.

Az Elsőfokú Bíróság létrehozásával egy kétszintű igazságszolgáltatási rendszer jött létre: az Elsőfokú Bíróság által első fokon elbírált ügyekben – kizárólag jogi kérdésekben – a Bírósághoz lehet fellebbezni.

Az elmúlt öt évben az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott ügyek növekvő számára tekintettel a 2003. február 1-jén hatályba lépett Nizzai Szerződés egyes különleges területeken eljáró „bírói külön tanácsokat” hozott létre, hogy mentesítse az Elsőfokú Bíróságot az ügyek egy részétől.

A Tanács 2004. november 2-án az Európai Unió Közszolgálati Törvényszékének felállításáról határozott. Ez az új, héttagú bíróság első fokon az európai közszolgálati jogvitákban jár el. Határozatai ellen – kizárólag jogkérdésekben – az Elsőfokú Bírósághoz lehet fellebbezni. Az Elsőfokú Bíróság e területen első fokon hozott határozatait a Bíróság kivételes esetben felülvizsgálhatja. Az Európai Unió Közszolgálati Törvényszéke előreláthatólag 2005 folyamán kezdi meg működését.

Az Elsőfokú Bíróság feladata – akárcsak a Bíróságé – a jog tiszteletben tartásának biztosítása az Európai Közösségeket létrehozó szerződések, valamint a hatáskörrel rendelkező intézmények rendelkezéseinek értelmezése és alkalmazása során.

Legfontosabb feladata sikeres elvégzése érdekében az Elsőfokú Bíróság rendelkezik hatáskörrel első fokon a magánszemélyek és a tagállamok közvetlen keresetei alapján indult eljárásokban, kivéve azokat, amelyeket „bírói külön tanácsok” hatáskörébe utaltak, illetve amelyek a Bíróság hatáskörében maradnak.

Közvetlen keresetek

Megsemmisítés iránti kereset (a közösségi intézmények jogi aktusai ellen)

Intézményi mulasztás megállapítása iránti kereset:(a közösségi intézmények mulasztása esetén)

Kártérítési kereset: (egy közösségi intézmény jogellenes magatartása által okozott kár megtérítésére irányuló eljárás)

Választottbírói kikötés alapján előterjesztett kereset (választottbírói kikötést tartalmazó, a közösség által vagy javára kötött közjogi vagy magánjogi szerződésre vonatkozó jogvita)

Közszolgálati jogvita rendezése iránti kereset (a Közösség és tisztviselői, valamint alkalmazottai közötti jogviták)

A közvetlen keresetek tárgya: bármely terület, különösen:

- a mezőgazdaság,
- az állami támogatások,
- a verseny,
- a kereskedelempolitika,
- a regionális politika,
- a szociálpolitika,
- az intézményi jog,
- a védjegyjog,

- a szállítás,
- a tisztviselők jogállása.

Ombudsman

Az Európai Ombudsman intézményét az 1992-es maastrichti Szerződés emelte be a közösségbe. Az Ombudsman közvetít az állampolgárok és az uniós hatóságok között, illetve jogában áll az uniós állampolgároktól, nagyvállalatoktól és intézményektől, illetve bármelyik közösségi tagállam területén hivatalosan lakcímmel rendelkező személytől érkező panaszok befogadása és kivizsgálása.

Az Ombudsmant az Európai Parlament választja meg meghosszabbítható 5 éves időszakra. Ez megfelel a Parlament törvényalkotói mandátumának. Az Ombudsman segít az uniós intézményekben és más testületekben előforduló hivatali visszaélések (intézkedések nem megfelelő volta), hiányos vagy hibás adminisztráció, ha egy uniós intézmény elmulaszt egy kötelezettségének eleget tenni, vagy azt rosszul végzi, vagy olyat tesz, melyet nem lett volna szabad megtennie.

Ilyen esetek lehetnek többek között:

- méltánytalanság,
- diszkrimináció,
- hatalommal való visszaélés,
- tájékoztatás megtagadása, vagy hiányos tájékoztatás,
- indokolatlan késedelem,
- inkorrekt eljárások.

Az Ombudsman javaslatot tehet az EU intézmény felé, és az Európai Parlament elé is tárhatja az ügyet, hogy az megtehesse a szükséges politikai lépéseket.

Az Ombudsman teljesen függetlenül és pártatlanul dolgozik, semmilyen kormánytól vagy szervezettől nem igényel és nem fogad el utasításokat, sőt, hivatali ideje alatt semmilyen fizetett vagy járandóság nélküli szakmai tevékenységet nem folytathat.

2001-ben az Európai Parlament elfogadta az Unió intézményeiben elfogadott és helyesnek ítélt magatartási szabályokat